

Kunsten å balansere mellom kreativitet og psykisk helsearbeid

Evaluering av Galleri VOX / Vågsbunnen Fellesatelier

Jill Loga



Stein Rokkan senter for flerfaglige samfunnsstudier (Rokkansenteret) har en todelt publikasjonsserie, i tillegg til en særtrykkserie. Publikasjonsserien redigeres av et redaksjonsråd bestående av forskningsdirektør og forskningsledere.

Redaksjonsrådet har ansvar for å vurdere og plassere publikasjonene som henholdsvis rapporter og notater.

I rapportserien trykkes ferdige vitenskapelige arbeider, for eksempel sluttrapporter fra forskningsprosjekter. Manuskriptene er vurdert av redaksjonsrådet eller en fagfelle oppnevnt av redaksjonsrådet.

Som notater trykkes arbeidsnotater, foredrag og seminarinnlegg. Manuskripter som trykkes som notater godkjennes av prosjektleder.

Som særtrykk utgis arbeider som allerede er publisert i vitenskapelige tidsskrift eller i bøker.

ISSN 1503-0946

ROKKANSENTERET
NYGÅRDGATEN 5
5015 BERGEN
TLF. 55 58 97 10
FAX 55 58 97 11
E-MAIL: POST@ROKKAN.UIB.NO
WWW.ROKKANSENTERET.UIB.NO

**Kunsten å balansere mellom
kreativitet og psykisk helsearbeid**

**Evaluering av Galleri VOX/Vågsbunnen
Fellesatelier**

JILL LOGA

STEIN ROKKAN SENTER FOR FLERFAGLIGE SAMFUNNSSTUDIER

UNIVERSITETSFORSKNING BERGEN

JUNI 2008

Notat 9-2008

Innhold

| | |
|---|----|
| SUMMARY | 4 |
| SAMMENDRAG | 5 |
| FORORD | 7 |
| INNLEDNING | 8 |
| BAKGRUNN OG ORGANISERING | 10 |
| Målsetning | 11 |
| BRUKERUNDERSØKELSE | 14 |
| Strukturering av dagene | 15 |
| Sosialt miljø og trivsel | 16 |
| Betydning av arbeid | 17 |
| Arbeidsidentitet «kunstner»? | 19 |
| Kunstfaglig ledelse | 20 |
| Oppsummerende betraktninger fra brukerundersøkelsen | 22 |
| ORGANISERING | 24 |
| Lokaler | 24 |
| Fretex som tiltaksarrangør | 25 |
| «KUNSTNER» OG «PASIENT»? - KONKLUDERENDE BETRAKTNINGER | 28 |
| Fra passiv mottaker til aktiv produsent | 28 |
| Profil utad | 29 |
| Organisasjonens identitet, også er spørsmål om deltakernes helse? | 31 |
| Kilder | 33 |

Kunst fra Galleri VOX



Skulptur og bilder fra Bjørn Hølbakkens utstilling i Galleri VOX 16.8. – 16.9.2007



Bilde i tekstil av Angunn Hirth

Summary

Galleri VOX and Vågsbunnen fellesatelier is an enterprise set up by the Norwegian Welfare and Labour Administration (NAV) as part of their effort of integrating people with mental illnesses into the working life. This project is a pioneer project directed towards artists or people with interests of doing art work. The aim is to support them with the possibility to develop their artistic capacities in a studio workroom and to participate in exhibitions in the Gallery. This evaluation sums up the experiences from the first three years of this project, the period from 2005 to 2008. The evaluation is based on interviews with 8 participants in the projects and with employees and administrative key persons for the establishment and running of the project.

The gallery and workroom is situated in the centre of Bergen. The participants are recruited on the background of their artistic work in addition to being eligible to disability benefit because of a psychiatric diagnosis. As participants they have the possibility to work in periods when they feel ready to do so, and to receive guidance from two supervisors employed by the project. There is no time limit to the participation. By the end of 2007, there were 16 participants in the project (?).

The project was originally funded by The Action Plan for Mental Health, and prolonged by the National Plan for Work and Mental Health (2007-2012). The running of the project is outsourced by NAV to Fretex Vest-Norge A/S. Fretex has vocational rehabilitation as a main task in their enterprise.

The interviews with the participants show a great satisfaction with being a part of this project, to have the opportunity to get out of a passive situation and to develop their artistic capacities. The satisfaction is basically related to the focus on work and recovery rather than on health and sickness in this project. The issue about sickness and mental problems are handled elsewhere, while the workroom becomes an arena for work. It is, however, quite large differences between the participants when it comes to their own professional and artistic ambitions. As a result the expectations and needs to support from supervisors as well as opinions about the profile of the project vary somehow. Even if there is a variance in the consideration about the degree of independence and “normalisation” of the Gallery and workroom, the participants has a common attitude about the importance of focusing on the healthy part of their identity in this setting.

The evaluation shows that the profile of the project should be developed further in the direction of being a place to do artistic and creative work. The premises of the projects are also not fully functional – the area cannot house larger projects, only smaller groups of the participants can work at the same hours, and the employees (supervisors) have no where to draw back during a day. Most of the participants appreciate very much, however, to have premises in the central part of the city and that the workroom and gallery is situated close to each other.

The evaluation recommends strengthening the cultural profile of this project by establishing more links between the gallery and the rest of the cultural arena in Bergen more general. It also recommends clarifying the balance between the artistic ambition and the more health related aspects of the project.

Sammendrag

Evalueringen av Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier oppsummerer erfaringer fra de første tre årenes drift av tiltaket, fra 2005 til 2008. Tiltaket er en nyskaping og pilotprosjekt i Aetat/NAV, med målsetning om tilrettelagt, varig kunstnerisk arbeid for mennesker med psykiske lidelser. Evalueringen bygger på brukerintervjuer med omlag halvparten av deltakerne i tiltaket og informantintervjuer med ledere i prosjektet og administrative nøkkelpersoner. Det er lagt hovedvekt på å få fram brukererfaringene i prosjektet.

Tiltaket består av et atelier og et galleri som er lokalisert i Bergen sentrum. Driftsuttaket ble lagt ut på anbud i 2004, og Fretex Vest-Norge AS har hatt ansvar for driften i den første prosjektperioden. Opptak i tiltaket gjøres av en gruppe ansatte fra NAV og Fretex. Opptaket gjøres ut fra en vurdering om kunstfaglig nivå samt krav om uførestatus som følge av psykisk sykdom. Opptaket i tiltaket representerer dermed en klar skranke, med krav om kompetanse og motivasjon så vel som en bestemt helsemessig og trygdemessig status.

Prosjektet ble realisert på bakgrunn av prosjektmidler fra Opptrappingsplanen for psykisk helse og var fra starten en del av Storbysatsingen i Vilje Viser Vei. Faglig bygger tiltaket på en recovery-tenkning med vektlegging på det friske.

Brukerundersøkelsen viser at tiltaket oppleves som et ubetinget gode for dem som blir tatt opp. Det gir mulighet for å komme ut, oppleve fellesskap, få påfyll og arbeide konstruktivt i forhold til egen kunstnerisk utvikling. Tilfredsheten med tiltaket bygger klart på arbeidsorienteringen som er sentral i recovery-tenkningen og som var viktig i prosjektutformingen. Blant deltakerne er det likevel høyst ulike kunstneriske ambisjoner og selvstendig kompetanse. Det medfører blant annet ulike forventninger og behov i forhold til arbeidsledernes rolle i forhold til brukerne. Det medfører også litt ulike vurderinger av hvordan tiltaket bør profileres i en balanse mellom vektlegging på den selvstendige kunstneriske virksomheten eller som et tiltak under de store paraplyene som både NAV og Fretex representerer. Samlet gir brukerundersøkelsen likevel klart uttrykk for betydningen av at den daglige virksomheten er et arbeidsfellesskapet og en «sykdomsfri» sone. Dette ønsket bør gjenspeiles i organisering og ledelse av tiltaket.

Gjennomgangen av organiseringen viser at det er en betydelig uklarhet rundt ansvar og profilering i forbindelse med videre drift av tiltaket. I tillegg er det en konkret problematikk knyttet til lokalenes størrelse og utrustning som det bør søkes en løsning på. Brukerne får klare begrensninger i forhold til eget arbeid, og de ansatte som har dette som fast arbeidsplass har minimal mulighet til å trekke seg tilbake i løpet av en arbeidsdag. Blant brukerne er det fortsatt et ønske om å beholde lokaler sentralt og atelieret og galleriet skal ligge i nærhet av hverandre.

Evalueringen anbefaler en styrking av prosjektets kunstprofil gjennom å arbeide for at Galleri Vox utvider samarbeidet med det øvrige kulturlivet i Bergen. Videre foreslås det å ta en vurdering av hvilke roller kunstfaglig og helsefaglig kompetanse skal ha i tiltaket. Det anbefales også at det gjøres en vurdering av opptakskrav med tanke på hvordan dette fungerer i forhold til prosjektets målsetninger og brukernes ulike behov.

Skulpturer av Bjørn Hølbakken



”Tåre vokser”



”Minotaurus”

Forord

Galleri VOX og Vågsbunnen fellesatelier ble etablert høsten 2004 som et arbeidstilbud for kunstnere og kreative personer med psykisk lidelse. Rokkansenteret fikk i oppdrag av NAV Drift og utvikling å evaluere dette tiltaket etter tre års drift, høsten 2007. Galleriet og atelieret er en nyskaping i norsk sammenheng både på grunn av den klart kunstfaglige profilen og at det er ment som et varig tilbud for dem som blir tatt opp. For Rokkansenteret er det interessant å få innblikk i dette tiltaket som et nytt tilskudd til arbeidsrettede og brukerorienterte tiltak i velferdssektoren. Evalueringen ble gjennomført i tidsperioden desember 2007 til februar 2008. Et utkast til rapport og konklusjoner ble drøftet i et seminar med brukere og ansatte av tiltaket sammen med representanter fra NAV, Bergen kommune og Fretex i slutten av mars 2008.

Prosjektet er gjennomført av forsker, dr.polit. Jill Loga, som også har skrevet rapporten. Forskningsleder Svanaug Fjær har vært prosjektleder. Vi ønsker å takke alle som har deltatt som informanter og med kommentarer til rapporten for bidrag til evalueringen, og håper at denne rapporten skal bidra i videre utvikling av denne typen tiltak andre steder i landet.

Bergen, mai 2008

Svanaug Fjær

Prosjektleder

Bilde av Bjørn Hølbakken



Innledning

Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier¹ er et pionerprosjekt i norsk sammenheng der målsetningen er å kombinere kunstnerisk og kreativ virksomhet og arbeidsrettede tiltak for mennesker med psykiske lidelser. Som et pionerprosjekt er VOX spennende og nyskapende, ikke bare i et kunstperspektiv eller fra et helsefaglig ståsted, men også i et organisasjonsteoretisk perspektiv fordi det tillegger brukerorientering og fleksibilitet så stor vekt. Kombinasjonen av kunst og psykisk helsearbeid kan åpne opp for et kreativt potensial både sett fra kunstens ståsted og fra et helsefaglig ståsted. Ettersom kunsten er et felt som dyrker det ikke-ordinære og annerledestenkende er det et arbeidsmarked med en relativ åpenhet overfor psykiske lidelser. På den andre side er kunst en form for arbeid som stiller høye krav til selvstendighet og disiplinering hos den enkelte utøver, og som i tillegg også har et svært krevende arbeidsmarked. Selv om det kan finnes et kreativt potensial i å kombinere kunst og psykisk helsearbeid gjennom et arbeidsmarkedstiltak, er dette med andre ord også en faglig kombinasjon som kan by på organisasjonsmessige utfordringer.

Kunstfeltet er ikke bare et krevende arbeidsmarked, men også et felt som i seg selv er utfordrende å organisere fordi kunstnerisk produksjon anses å være avhengig av en viss grad av frihet og oppbyggelig tilrettelegging. VOX er nettopp et prosjekt som har en slik tilrettelegging som målsetning. Målsetningen med evalueringen er å oppsummere erfaringer fra driften de første tre år og bidra til videreutvikling av prosjektet. Ved å ta utgangspunkt i organisasjonsteoretiske perspektiver ønsker vi å øke forståelsen av utfordringer i det tverrfaglige samarbeidet som er nedfelt i dette prosjektet, identifisere strukturelle utfordringer i organiseringen og tilby forslag til forbedringer.

Evalueringen består i hovedsak av en brukerundersøkelse, der 8 av deltakerne i VOX er intervjuet om sine erfaringer knyttet til eget arbeid, helse og VOX som prosjekt. Brukerundersøkelsen vektlegger altså deltakernes erfaringer og formidler tilbakemeldinger om hvordan organiseringen og ledelsen av prosjektet oppleves av de prosjektet er laget for. I tillegg til en brukerundersøkelse har evalueringen bestått av samtaler med ledelse og administrativt ansatte i prosjektet. Vi har intervjuet nåværende og tidligere avdelingsleder ved VOX, to arbeidsledere, administrasjon og attføringsleder i Fretex og NAVs fylkeskoordinator for arbeid og helse. Samtaler med ledelse og administrativt ansatte er foretatt på samme måte som med deltakerne. Alle parter er blitt bedt om å formidle sin erfaring fra prosjektet, peke på både sterke og svake sider ved organiseringen og tilby råd og forslag til forbedringer.

¹ Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier vil i notatet bli forenklet til bare "VOX".

Bilder av Gro Siren Andal



Bakgrunn og organisering

VOX ble etablert som et nytt tiltak av Aetat Arbeidsrådgivning. Initiativet ble tatt av Aetats Bjørn Bergersen og Asgeir Helle, som i 2003 søkte midler over Opptrappingsplanen for psykisk helse (1998–2008) til utformingen av et arbeidstilbud for kunstnere og kreative personer som hadde en psykisk lidelse. I 2004 ble prosjektet innlemmet i Storbysatsingen i Vilje Viser Vei som ble finansiert over Opptrappingsplanen for psykisk helse (1998–2008). Fra 01.03.05 har prosjektet vært organisert som en varig tilrettelagt arbeidsplass (VTA).

Prosjektet var inspirert av Gallo-stiftelsen i Århus, Danmark, men ble ikke utformet som en direkte kopi. Forsøksprosjektet fikk navnet «Arbeid og kreativitet» og ble gitt en tidsramme på inntil 3 år, fra 01.10.04 til 30.09.07. Ingjerd Sørheim ble ansatt som prosjektleder i Aetat(NAV). Ved siden av finansiering over Opptrappingsplanen for psykisk helse, gikk også Bergen kommune inn med delfinansiering. Fra Bergen kommune er det Audun Pedersen som har vært mest involvert i prosjektet.

Tiltaket skulle bestå i å bygge opp et atelier og å drive et galleri med salg av kunstproduksjonen fra verkstedet. Deltakerne skulle få tilbud om et arbeidsmiljø der det ble tatt hensyn til funksjons- og mestringsnivå i forbindelse med den psykiske lidelsen. Prosjektet ga rom for 12 plasser fordelt på 20 deltakere som deltok i inntil 50 % stilling. I samråd med hver deltaker ble det tilpasset en arbeidsprosent i forhold arbeidskapasitet. Deltakerne måtte ha, eller måtte forventes å få innvilget, hel eller gradert uførepensjon, eller tidsavgrenset uførestønad med grunnlag i en psykisk lidelse. I tillegg er prosjektet ment for personer med kunstutdanning og/eller kreative evner med et ønske om å jobbe med billedkunst eller kunsthåndverk på daglig basis.

Deltakerne må søke opptak til prosjektet ved bruk av et eget søknadsskjema. Ved innkalling til samtale må deltakerne fremvise egen kunstproduksjon, legeerklæring og dokumentasjon på trygdeytelser. Det er det rådgivende utvalget som behandler søknadene og hver deltaker inngår en 3 måneders kontrakt som senere fornyes i 3 måneder, før de eventuelt tilbys en kontrakt for hele prosjektperioden. Deltakerne beholder selv 65 % av overskuddet ved et eventuelt salg av kunstgjenstander gjennom galleriet. 35 % går tilbake til driften av prosjektet via tiltaksarrangøren Fretex AS. I forhold til trygdeytelsene i NAV kan deltakerne tjene 1G (ca. 60.000,-) utover uføretrygden.

Brukerorganisasjoner og fagpersoner deltok i planleggingen av tiltaket fra starten av. Dette var Aetat Arbeidsrådgivning, Mental Helse Bergen, Bryggen Kunstscole, Haukeland Universitetssykehus, Amalie Skrams Hus, Bergen kommune (avdeling for helse og omsorg og avdeling for finans, kultur og næring), Bjørgvin DPS, Aurora Bergen Fylkestrygdekontoret i Hordaland, Hieronimus Bergen og Fretex Vest-Norge AS.

Prosjektorganisasjonen bestod i startfasen av en styringsgruppe, en arbeidsgruppe og et rådgivende utvalg. I den tverrfaglige styringsgruppen, som bidro i utformingen av prosjektet og av kravspesifikasjoner i tilknytning til deltakerne, deltok Aetat

Arbeidsrådgivning, Bergen kommune, Trygdeetaten, Mental Helse Bergen, Bryggen Kunsthøgskole og Amalie Skrams Hus.

Etter hvert som atelieret og galleriet ble etablert, gikk prosjektorganiseringen over til å bestå av en referansegruppe som møtes 2 ganger årlig og et rådgivende utvalg (2 representanter fra NAV og 2 fra Fretex) som møtes en gang i måneden. Det rådgivende utvalget behandler søknader om deltakelse.

Etter utlysning blant 10 institusjonelle tiltaksarrangører ble Fretex Vestnorge AS valgt som tiltaksarrangør for prosjektet i september 2004. Fretex er en del av organisasjonen Frelsesarmeen og driver flere attføringstiltak som blant annet også støttes av NAV. Knut Rasmussen, administrasjon og attføringsleder, har vært ansvarlig leder for prosjektet i Fretex og Åse Berit Ulltang ble ansatt i oktober 2004 som avdelingsleder i 80 % stilling. Det ble funnet lokaler i Bergen sentrum og prosjektet ble da døpt Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier. Fretex inngikk leieavtale med Pallas Eiendom AS om lokalet i Østre Skostredet nr. 5. Lokalene ble pusset opp, og atelieret i 3. etasje ble klargjort for produksjon i tilknytning til tekstil, maling og keramikk. Offisiell åpningsdag var 11. mars 2005. De første 2 deltakerne begynte sitt arbeid ved atelieret 18. april 2005. Den første av to arbeidsledere, Jorunn Ohnstad, ble tilsatt i 100 % stilling 02. mai 2005.

Det var i utgangspunktet tiltenkt at Galleriet skulle ligge i 1. etasje av Østre Skostredet 5. Arbeidet i 1. etasje har imidlertid stoppet opp i forbindelse med en søknad til Bergen Kommune om å bygge heis. Man fikk i stedet tilbudt lokaler tvers over gaten og fikk startet driften av Galleri VOX fra 1. juni 2005. Den første utstillingen ble holdt 14. juni 2005 med arbeider av en av prosjektets deltakere, Pål Akerø. Rekrutteringen av deltakere har delvis skjedd gjennom andre kreative tiltak som Amalie Skrams hus i Bergen. Etter hvert som tiltaket har blitt mer kjent, har man imidlertid mottatt et økende antall søkere.

I dag drives prosjektet av Fretex Vest-Norge AS gjennom en avdelingsleder i 100% stilling og to arbeidsledere i henholdsvis 100% stilling og en 60% stilling. Avdelingsleder Åse Berit Ulltang sluttet som avdelingsleder 20.02.07 og ble erstattet av Aina Hella 01.04.07. Ved siden av arbeidsleder Jorunn Ohnstad, har også Liv Sundal vært engasjert, først i et vikariat og senere i en 60% stilling. Begge arbeidslederne er kunstfaglig utdannet innen keramikk. Arbeidslederen er utdannet psykiatrisk sykepleier og har i tillegg noe kunstfaglig utdannelse.

Målsetning

VOX er et pilotprosjekt innen Aetat/NAV's innsats for å prøve ut nye arbeidsrettede tiltak for mennesker med moderate eller alvorlige psykiske lidelse. Gjennom 90-tallet har det blitt tatt stadig flere politiske initiativ knyttet til utstøttingsmekanismer i arbeidsmarkedet.² Attføringsarbeidet på tidlig 90-tall, med etableringen av rehabiliteringsprosesser for å inkludere flest mulig i arbeidsmarkedet, favnet i første omgang ikke mennesker med kroniske lidelser, tilbakevendende innleggelse eller varierende funksjonsnivå. Aspekt knyttet til psykisk helse var heller ikke særlig

² Først med Attføringsmeldinga i 1992: "St.meld. nr. 39 (1991–92), Helle 2006.

problematisert. Etter hvert ble tiltak som «Arbeid med bistand» (AB) etablert ut fra den amerikanske modellen «Supported employment». Senere (2000–2005) rettet tiltaket «Fleksibel jobb» seg mot målgruppen mennesker med nedsatt funksjonsnivå. «Opptrappingsplanen for psykisk helse» (St.prp. nr. 63 (1997–98)) ble så lagt frem som en ny forpliktende handlingsplan for psykiske lidelser i perioden 1999–2006 6(8). En del av ressursene ble knyttet til arbeidsmarkedstiltak, der Aetat(NAV) mottok noe av opptrappingsmidlene. I 2004 ble så prosjektet «Vilje Viser Vei» opprettet som Aetats innsats i forhold til arbeidsliv og psykisk helse. Dette ble så utvidet i 2005 med Aetats storbysatsing for psykisk helse og arbeid.

Den økte politiske viljen på 90-tallet for å motarbeide utstøttingsmekanismer i arbeidsmarkedet, og som gradvis har fått et styrket fokus på psykiske lidelser som yrkeshemming, er med andre ord en politisk bakgrunn som målsetningene i VOX må ses i lys av. Prosjekter, som for eksempel «Arbeid med bistand», har vist seg å ha en særlig gunstig effekt sammenlignet med andre tiltak når det gjelder å få mennesker med psykiske lidelser tilbake i arbeidslivet. Evalueringer og forskningsrapporter om disse tiltakene, blant annet Møller 2005, ga et helsefaglig grunnlag for Aetat/NAV til å bygge videre på metodikken som var anvendt i blant annet prosjektet Arbeid med bistand og senere også Studier med støtte.

Inspirasjon til en metodikk der man vektlegger brukermedvirkning og tilrettelegging av prosesser som medfører tilfriskning, er først og fremst hentet fra Århus, men også fra modeller utprøvd i Storbritannia og USA. Forskningslederen Alain Topors recovery-metodikk der fokus er på det friske, har vært sentralt for idègrunnlaget i prosjektet VOX.³ Målsetningen er å gi deltakerne mulighet for selvutvikling innenfor et kreativt miljø der tilretteleggingen er knyttet til at det tas hensyn til den enkeltes mestringsnivå. Slik er det formulert i informasjonsbrosjyren for VOX: «Fokus vil ligge på ressursene hver enkelt har og mestring på tross av sykdom. Det er viktig å få frem at det ikke er snakk om behandling, men hjelp til selvhjelp! Det skal være en felles arbeidsplass for personer som ønsker å utvikle sine kreative evner, i fellesskap med andre. Vi har også som mål å skape bedre kommunikasjon mellom psykisk syke og friske, bryte ned etablerte gjerder og skape mer åpenhet omkring psykiske lidelser».⁴

Målesetningen med prosjektet er med andre ord å etablere en kreativ arbeidsplass som skal ha en samfunnsmessig effekt. Arbeidsplassen er lagt til rette for at personer med moderate psykiske lidelser kan bli inkludert i arbeidslivet.

³ Topor 2006.

⁴ Informasjonsbrosjyre for VOX.

Bilder av Pål Akerø



Brukerundersøkelse

Kjerneelementet i evalueringen er en undersøkelse blant brukerne. Det er deltakernes erfaringer som ønskes kartlagt, både i forhold til deres personlige utbytte og for organiseringen av prosjektet. Brukerundersøkelsen er blitt utført gjennom bruk av intervju. Informantene har blitt stilt de samme spørsmålene, men intervjuene har også åpnet opp for at informantene selv kan komme med innspill. Jill Loga har utført intervjuene i individuelle møter med hver av informantene. Hvert intervjuene har hatt en varighet på ca 1-2 timer.

På grunn av plassmangel i atelieret ble valget av lokaliseringen av intervjuene gjort som følger: deltakerne kunne selv velge om de ønsket å møte til en samtale i galleriet om morgenen før åpningstid, eller på en rolig café som lå rett ved siden av galleriet. Halvparten av intervjuene ble utført i atelieret og halvparten på cafeen.

Det er 8 av deltakerne ved VOX som er blitt intervjuet. Det vil si om lag halvparten av de som nå er involvert i prosjektet. Det strategiske utvalget er preget av praktiske hensyn og tilgjengelighet. Hele deltakergruppen gitt først gitt en forespørsel knyttet frivillighet. De av deltakerne som ønsket å delta kunne melde seg, mens de som ikke ønsket det kunne avstå. Utvalget ble videre naturlig begrenset av at ikke alle deltakerne var friske, eller på andre måter tilgjengelig for å delta. Utover slike hensyn, ble det så gjort enkelte vurderinger knyttet til representativitet, blant annet det å sikre at begge kjønn var representert og at både nye og mer erfarne deltakere ble inkludert i utvalget. Avdelingslederen bistod også med innspill i utvalgsprosessen.

Intervjuene har vært utført i forhold til følgende spørsmål:

1. Fortell om hvordan du kom med i dette prosjektet.
2. Hva er din bakgrunn innen kunstfeltet.
3. Anser du deg selv som kunstner.
4. Hvilken betydning har deltakelsen i prosjektet hatt for din hverdag, og hvordan ville hverdagen sett ut dersom du ikke deltok her.
5. Har du vært engasjert i andre tilsvarende prosjekt.
6. I tilfelle ja, hvordan ser du på dette prosjektet sammenlignet med andre du har vært involvert i.
7. Hvor ofte er du i atelieret og hvordan forløper en arbeidsdag for deg.
8. Hvordan opplever du miljøet og hvilken betydning har tilhørighet til dette miljøet å si for deg.
9. Hvilken betydning har den kunstfaglige veiledningen hatt for deg i ditt arbeid.
10. Er det noe du savner i forhold til den kunstfaglige veiledningen.
11. Har du synspunkter på hvordan lokalet fungerer.
12. Har deltakelsen i dette prosjektet hatt betydning for din helse, og i tilfelle, på hvilken måte.
13. Opplever du deltakelsen i dette prosjektet som et arbeid.
14. I hvilken grad er psykisk lidelse et fokus i galleriet og atelieret, og er du tilfreds med måten dette håndteres.
15. I hvilken grad har deltakelsen i prosjektet medført en inkludering i kunstmiljøet i Bergen.
16. Har du tanker om NAV og Fretex' involvering prosjektet.

17. Har du til slutt noen synspunkter på hvordan man kunne forbedret organiseringen av dette prosjektet.

Samtalene med personer som har vært involvert i prosjektledelsen har i ikke vært strukturert ut fra de samme spørsmålene. Hensikten med disse informantintervjuene har først og fremst vært å få belyst erfaringer og synspunkter driften, bakgrunnen for prosjektet, målsetninger, utfordringer underveis, verdier som driften er tenkt i forhold til, mulige endringer, tanker om forbedringer etc. Disse samtale er gjort i etterkant av intervjuene med deltakerne for slik å kunne berøre enkelte tema som også deltakerne har vært opptatt av.

I form av å være en brukerundersøkelse er det deltakernes erfaringer og synspunkter som er vektlagt i denne rapporten. I likhet med enhver arbeidsplass viser informantintervjuene et mangfold av oppfatninger. Gjennom våre fortolkninger er hensikten først og fremst å formidle de dominerende betraktningene, men også forskjeller i synspunkter. Da det her er snakk om en liten gruppe er utsagn fra deltakerne anonymisert i rapporten for å unngå kilder til identifisering.

Strukturering av dagene

Noe av formålet ved Galleri VOX som prosjekt er å tilby en arbeidsplass som gir rammer i hverdagen. Strukturerte rammer er viktig i alle menneskers hverdag både i forhold til trivsel og psykisk tilstand og i forhold til å kunne klare å produsere noe. I presentasjonen av Galleri VOX som prosjektet vektlegges dette elementet av stabilitet og struktur både av representanter fra NAV og Fretex, men også av deltakerne. Fast struktur på dagen, det å bli hørt, ha faste avtaler, timeplan, det å bli stilt krav til og måtte melde fra dersom man ikke kan komme etc. Slike stikkord blir fremført som målsetninger for prosjektet, både av deltakerne og av ansatte i prosjektledelsen.

En av deltakerne sier for eksempel:

Galleri VOX er viktigst for meg ved at det betyr rammer og struktur som jeg kan arbeide innenfor. Slik fungerer VOX helt flott. Man får en bedre struktur her på Galleri VOX, enn for eksempel på Amalie Skrams Hus. Dette er jo mer en jobb.

En annen sier:

Det er bra at vi har en timeplan og at vi må rapportere hvis vi ikke kan komme. Jeg liker at jeg får en struktur på arbeidet mitt. Ja, det trenger vel for så vidt alle egentlig, hvis de skal klare å produsere noe.

Inntrykket fra flertallet av deltakerne er at struktureringen av hverdagen er noe som er grunnleggende bra både i forhold til det å få produsert kunst og i forhold til helsen. Noen vektlegger imidlertid betydningen av det forpliktende i rammene mer enn andre. Det vil si at noen synes det er viktig at de nettopp blir litt presset til å komme seg ned i atelieret, ved at de blant annet må melde fra dersom de ikke kommer. Det er også informanter som hevder at det er viktig for dem at de ikke blir presset, men dette synes å gjelde et mindretall. Noen av deltakerne har tidligere arbeidet ved Amalie Skrams Hus og sammenligner ofte tilværelse der i forhold i Vågsbunnen Fellesatelier. Den viktige parallellen som vektlegges er et godt miljø mellom kunstnerne og betydningen av

fagkunnskap. Betydningen av arbeidslederens engasjement og faglige tyngde fremheves av flere. Deltakerne beskriver forskjellen mellom Amalie Skrams Hus og VOX, ved å karakterisere Amalie Skrams Hus mer som et lokale og åpent verksted for kunstnere. VOX karakteriseres i større grad som en arbeidsplass nettopp med referanse til den faste arbeidstiden og kravene om å melde fra. Struktureringen fremstår med andre ord som et viktig element for det å oppleve at en er i arbeid. Det refereres til at slike krav er vanlig på enhver arbeidsplass og dermed også bør være et krav i et prosjekt som har til hensikt å skape et arbeidsmiljø.

Sosialt miljø og trivsel

Ved siden av å være del av en arbeidsplass, har betydningen av miljøet også vært sentralt i intervjuene med deltakerne. Alle deltakerne som er blitt intervjuet snakket positivt om miljøet i atelieret. De fleste vektla også at den sosiale biten var viktig for dem i deltakelsen i prosjektet. Noen fremhevet det betryggende i å føle et fellesskap med andre med tilsvarende lidelse. Andre anså ikke et slikt fellesskap som vesentligst, men heller det å være del av et kunstfaglig miljø. Det var også noen få som ikke hadde videre synspunkter på det sosiale miljøet, blant annet fordi de ikke hadde deltatt i prosjektet så lenge.

Betydningen av det sosiale miljøet syntes ikke først og fremst å gjelde det å få et sosialt nettverk i seg selv, og heller ikke nødvendigvis et nettverk innenfor kunstfeltet, men snarere det å være del av samfunnet, omgås folk, være del av en gruppe. Det er få av deltakerne som også omgås på privat basis. De ser på dette miljøet som et arbeidsmiljø. Alle vektlegger betydningen av å tilhøre et slikt miljø, og flertallet synes å se på de andre deltakerne som arbeidskollegaer.

En av deltakerne uttrykte dette slik:

Trivselsmessig er Galleri VOX kjempeviktig for meg. Det er både for det sosiale, men og for at man har noe å gå til. Alternativet er jo å drive med kunsten alene. For mange med angst er det viktig å være sosial for at ikke angsten skal utvikle seg. Det at det er folk, rett og slett, rundt oss, er godt for helsen. Jeg kommer meg ut og omgås folk.

Som et oppfølgingsspørsmål til denne deltakeren var spørsmålet følgende: «Hva ville du gjort dersom Galleri VOX ikke fantes? »

Da hadde jeg sittet veldig mye inne. Isolasjon er et problem for mange med angst. Man lar være å gå ut. Dette prosjektet hjelper mot isolasjon for mange, tror jeg.

Til det samme oppfølgingsspørsmålet svarte en annen:

Hvis Galleri VOX ikke fantes så ville jeg nok drevet med samme arbeid, men da på for eksempel Amalie Skrams Hus.

I seg selv er det viktig i kreative yrker å skape miljøer der man kan utveksle erfaringer, oppleve at andre er i samme situasjon som en selv og at andre kan slite med de samme tingene som en selv. For å kunne klare å skape noe, er også miljøbygging viktig for utveksling av ideer og kunnskap som kan fungere konstruktivt for produksjonen. Flere av deltakerne var opptatt av dette aspektet. Det at det tas initiativ for å danne samarbeidsformer og miljøer som fungerer oppbyggelig, anså de som svært konstruktivt,

slik at hver enkelt slipper å sitte alene med sitt arbeid. Dette er naturligvis et aspekt som gjelder i ulike former for kreativt arbeid, der angst lett blir en konsekvens av isolasjon. Som enkelte av deltakerne uttrykte det, er det sosiale aspektet dermed enda viktigere for dem som i utgangspunktet har en psykisk lidelse. Miljøet gir et sosialt fellesskap som motvirker isolasjon. Dermed virker den sosiale kontakten også helsebringende for personer som får økte psykiske problemer dersom de isoleres.

Det virker ganske entydig at deltakerne opplever miljøet mellom deltakerne som svært hyggelig. I den grad det har vært friksjon, så mener de det mer har stått mellom deltakerne og de ansatte eller internt i ledelsen, enn at det har vært betydelige uenigheter mellom deltakerne.

Slik beskriver en av deltakerne miljøet:

Jeg opplever at det er et veldig godt miljø. Det er veldig stor romslighet også selv om vi er på ulikt kunstnerisk nivå. Jeg syntes det virket litt skremmende i begynnelsen, men det gikk fort over. De andre er veldig hyggelige og støttende, også arbeidslederne.

Mange av deltakerne vektlegger betydningen av at det sosiale må være stabilt for at arbeidssituasjonen skal oppleves som konstruktiv. I et så lite arbeidsmiljø, med deltakere som også plages av angst, så synes det veldig viktig at arbeidsplassen ikke er preget av for mange konflikter og uklarheter. Det er imidlertid tydelig at deltakerne opplever et samhold. En av deltakerne fortalte for eksempel at hun vurderte å slutte på et tidspunkt, og opplevde da at det kom en god oppmuntring for å fortsette fra de andre deltakerne.

Betydning av arbeid

Et av spørsmålene som alle deltakerne fikk handlet om hvorvidt de opplevde sin deltakelse i dette prosjektet som et arbeid eller ei. Dette prosjektet som forsøker å forene kunst, psykisk helsearbeid og arbeidstiltak er et pilotprosjekt hvor det naturligvis er knyttet utfordringer til selve prosjektets identitet, da ligger nettopp i spennet mellom ulike felt. Ved å spørre deltakerne direkte om de opplevde engasjementet sitt som arbeid så var tanken å forsøke å klargjøre hva slags identitet deltakerne ga prosjektet og dermed også hva slags identitet de selv opplevde at de fikk ved deltakelsen.

En av deltakerne beskriver betydningen av arbeid på denne måten:

Det å kunne si at en holder på med noe. Bare den biten betyr enormt mye. I sosiale sammenhenger kan jeg fortelle at jeg jobber med kunst i tilknytning til Galleri VOX. Det kan jeg fortelle familien min og folk rundt meg, og da slår folk seg veldig til ro med det. Det betyr enormt for ikke bare meg, men også de rundt meg. I dette er det ikke det med lønn som er viktigst, men å ha noe fast en gjør. Livet mitt har sånn sett på mange måter blitt snudd på hode med dette prosjektet. Dagene har blitt meningsfylt og det er mer enn nok. Tanken med dette prosjektet er kanskje ikke å få folk videre i arbeid, men for noen kan det faktisk være slik, tror jeg. Jeg trodde ikke da jeg begynte at dette skulle få meg til å se så positivt på utsiktene.

Flere av deltakerne forteller at sykdom gjør at de ikke lever et helt vanlig liv, men at det å bli knyttet opp til et prosjekt som dette medfører en stabilisering som gjør at de føler at de lever mer normalt. I den sammenheng er det tydelig at arbeid er essensielt, og at de opplever at engasjementet på Galleri VOX er nettopp et arbeid. Flertallet av deltakerne omtaler Galleri VOX som sin arbeidsplass. Noen snakker også om sine «kollegaer» når

de refererer til de andre deltakerne. Flere av dem er imidlertid nyansert når det gjelder forholdet mellom arbeid og lønn. De understreker at det er uføretrygd som ligger til grunn for inntekten, og de vektlegger også hvor betryggende det er med uføretrygden.

En sier for eksempel:

Jeg er glad for at jeg har uføretrygd og samtidig kan male. Den kombinasjonen er bra. Malingen kan spe på trygden.

En annen sier:

Det er vanskelig nok å skulle leve av kunsten selv om man ikke har en psykisk lidelse. Trygden er viktig for meg.

Flere av deltakerne snakker varmt om hvilken helsemessig forbedring de har opplevde etter at de begynte i dette prosjektet. Knyttet til allerede nevnte aspekt, som strukturering av hverdagen, tilknytning til et sosialt fellesskap, opplevelsen av å ha et arbeid å gå til - er det entydig blant deltakerne at prosjektet både har hatt og fortsatt kan ha et stort potensial i å forbedre den enkeltes helse. Når det er sagt, så virker det likevel som om flertallet av deltakerne ikke ser for seg at de skal være i stand til å leve uten uføretrygden, selv om det likevel er noen som gjør det. Flertallet vektlegger at de i beste fall kan tjene noe på kunsten ved siden av uføretrygd. Betydningen av å kunne oppnå litt inntekter av kunst, synes ikke bare å være økonomisk begrunnet, men knyttes også til en helsegevinst.

En sier for eksempel:

Det er veldig motiverende å ha et galleri i tilknytning til atelieret. Det er veldig godt for selvtilliten at noen vil betale for det jeg lager. Når selvtilliten går opp, så føler man seg også mye friskere.

Det at det er få som tror de vil kunne trappe ned i forhold til trygdeytelser, må muligens også sees i sammenheng med hva slags bakgrunn de ulike deltakerne har. Her er det blant annet en forskjell mellom deltakerne med og uten en kunstfaglig utdanning. For de med kunstfaglig utdanning, vil tilbakevending til vanlig arbeidsliv være knyttet til kunst, det vil si et arbeidsliv som er svært krevende selv for dem som ikke har psykiske lidelser. For andre derimot, er en mulig tilbakevending til arbeidslivet knyttet til andre deler av arbeidslivet som blant annet kan være mindre konkurransutsatt. Når et prosjekt som dette inviterer inn deltakere med en kunstfaglig bakgrunn, så knytter man altså an prosjektet til en del av arbeidslivet som er svært usikkert og dermed i seg selv kan bestå av problemstillinger knyttet til slitasje og psykisk helse.⁵ Hvorvidt NAV hadde, eller senere vil ha, ambisjoner i dette prosjektet om å bedre deltakernes helse slik at de etter hvert skal klare seg uten trygdeytelser, så bør man med andre ord se en slik ambisjon i sammenheng med den enkelte deltakers utdanning og bakgrunn.

⁵ For en utdypning av hvor krevende arbeidslivet innen kunstfeltet er, se Bjørkås 2002: *Kultur – produksjon, distribusjon og konsum*. Oslo: Høyskoleforlaget.

Arbeidsidentitet «kunstner»?

Bakgrunnen til de ulike deltakerne er svært ulik. Selv om deltakelse i prosjektet krever at man legger frem kunstfaglig produksjon til bedømmelse, slik at potensielle deltakere viser at de har hatt noe erfaring innen feltet, så er det et mindretall av informantene i brukerundersøkelsen som anser seg selv som kunstner. Dette er imidlertid et spørsmål det kan være viktig å tenke over når det gjelder den fremtidige organiseringen av VOX og av drift av tilsvarende prosjekt. Hvorvidt deltakerne anser seg selv som kunstnere idet de begynner, eller om de muligens kan få en slik identitet etter hvert, har stor relevans for identiteten til prosjektet og den identitet man får ved å delta der.

Et vanlig svar blant deltakerne var som dette:

Nei, jeg gjør vel ikke det. Men jeg skulle ønske jeg gjorde det. Det er jo mer enn en hobby for meg dette.

En annen svarer:

Jeg føler ikke jeg har nok grep om kunsten til å kunne klare å leve av det, og når jeg ikke klarer å leve av det så føler jeg ikke at jeg kan kalle meg en kunstner. Men jeg driver jo med det. Klarer ikke la være og derfor er Galleri VOX en veldig flott mulighet for meg. Men det er nok noen her som jeg vil karakterisere som mer kunstner enn meg.

Betydningen av å ha kunstnerutdannet blant deltakerne, er det imidlertid mange som vektlegger. Det synes også som om flere deltakere ønsker å ha en kunstneridentitet og muligens også opplever at deltakelsen i dette prosjektet kan gi en slik identitet.

En av dem uttrykker det slik:

Jeg har ingen kunstfaglig utdannelse, og er av den grunn ikke helt selvgående i arbeidet. Da er det veldig viktig med støtten vi får fra arbeidslederne. De har jo et profesjonelt blikk og kan bedømme hva som har kvalitet og ikke, mer enn hva jeg klarer selv. Vi føler veldig sterkt alle, tror jeg, hvor viktig det er med inspirerende arbeidsledere. Jeg synes også det er veldig viktig at det er med deltakere som har en kunstfaglig bakgrunn og som ser seg selv som kunstnere. Det fører til at vi andre har noe å strekke oss mot. Det har vi veldig godt av. Vi ser og lærer.

Spørsmålet om kunstneridentitet omhandler et vesentlig aspekt som gjelder hvorvidt prosjektet skal anses som en kunstarbeidsplass, et arbeidsmarkedstiltak, eller et tiltak for psykisk syke. Det å være engasjert på en kunstarbeidsplass er noe radikalt annet enn være deltaker i et tiltak tilnærmet et «dagsenter» hvor man blir satt til å «lage noe kunst». Flere av deltakerne er opptatt av denne forskjellen, og vektlegger hvor mye mer konstruktivt det er for eget selvbilde og den psykiske helsen, at man makter å etablere Galleri VOX som en kunstarbeidsplass. I den sammenheng snakkes det mye om tone ned fokuset på sykdom. Mange av deltakerne er svært opptatt av at arbeidsplassen er stedet man skal hente frem ressursene, fremfor å fokusere på det syke.

En av dem sier for eksempel:

En ting er at vi alle har psykiske lidelser felles. Men vi kommer hit når vi er friske og når vi er i stand til å skape noe. Det er viktig at vi holder fokus på det friske for at prosjektet skal bidra til å bygge oss opp. Det er et arbeidssted som tillater mye fravær, men når vi kommer, så er det en arbeidsplass.

I følge den gjennomgående vektlegging av «fokus på det friske» i VOX-prosjektet, er målsetningen presentert som nettopp det å anlegge en kunstarbeidsplass.⁶ Da er det svært viktig at det ikke er aspekter ved prosjektet som gjør at det får preg av å være en oppbevaringsplass eller et dagsenter.

En deltaker ser det slik:

Jeg tror kanskje ikke at Galleri VOX blir rangert helt øverst i kunstverdenen for å si det sånn. Men.. Det er jo et nytt Galleri, og jeg vet ikke hvor mye folk vet om det andre ved prosjektet. Men det psykiske trenger jo i og for seg ikke ha noe å gjøre med kvaliteten i kunst. Men hvis jeg hadde kommet inn i Galleriet og funnet brosjyrer og lignende om at dette var en tilrettelagt arbeidsplass for folk med psykiske problemer, så hadde jeg nok vurdert kvaliteten på Galleriet noe ned. Det er jo samfunnets fordommer mot psykiske lidelser det.

Flere av deltakerne har et entydig syn på prosjektet som at hensikten var å beholde et fokus på det friske og en målsetning om å etablere et kunstarbeidssted og et kunstgalleri. I så henseende er spørsmål om fokus på det friske eller det syke svært vesentlig.

Kunstfaglig ledelse

I form av å være et nytt prosjekt, så har man lært av feil underveis og tilpasset organiseringen i prosjektet deretter. En vesentlig del av dette har for eksempel vært å tone ned elementene knyttet til psykiske lidelser i den utadrettede profileringen av VOX. Deltakerne er svært opptatt av dette, og både ledelse i NAV og Fretex synes også gradvis å ha forstått betydningen av dette. Dette var blant annet et tema som diskutert med informantene i både Fretex og NAV, blant annet om den konkrete erfaringen man hadde gjort med presentasjonen av prosjektet i brosjyrer. Ledelsen i både NAV og Fretex understreket at det var uheldig å vektlegge psykisk helse for mye i den utadrettede profileringen av prosjektet. Et vesentlig resultat fra denne evalueringen er å understreke viktigheten av at alle som er involvert i ledelsen er utvetydig og klar på hva slags profil prosjektet skal ha.

I så henseende synes det, som sagt, viktig for flere av deltakerne at prosjektet involverer deltakere som er kunstfaglig utdannet. Når det gjelder opptakskriteriene så synes det dermed vesentlig hvor man legger listen både for det kunstfaglige nivået og for sykbildet. Hvorvidt prosjektet blir opplevd som et kunstarbeidssted, eller noe som mer ligner et dagsenter, har med andre ord også sammenheng med opptakskriteriene og deltakerne som velges ut.

I forhold til om deltakerne er kunstfaglig utdannet eller ei, og i forhold til hva slags kunstfaglig nivå deltakerne er på, så vil forventningene til arbeidsledernes rolle bli ulik. På nåværende tidspunkt er både sykbildet og nivået rent kunstfaglig ulikt blant deltakerne, og de har derfor også ulike forventninger til arbeidslederne. De av deltakerne som er mest opptatt av at prosjektet fremstår som en kunstarbeidsplass, vektlegger først og fremst betydningen av den kunstfaglige kompetansen hos arbeidslederne. De som har mindre kunstfaglig bakgrunn vektlegger personlige egenskaper ved arbeidslederne i større grad. Mange av deltakerne snakker veldig varmt om betydningen av arbeidsledernes inspirerende engasjement for den kunstfaglige produksjonen.

6 Helle 2006 og Ulltang, Åse Berit: foredrag om Galleri VOX på arbeidsmiljøkonferanse i Ulvik 10.–11.okt. 2006.

Arbeidslederens entusiasme og faglige støtte blir av enkelte understreket som grunnleggende for prosjektet, slik det også hevdes å ha vært på Amalie Skrams Hus. Den kunstfaglige entusiasmen synes sentralt for å kunne etablere en kunstarbeidsplass der det blir tatt hensyn til psykiske lidelser, men uten at sykdom får prege arbeidsplassen mer enn nødvendig.

Når sykdomsbildet og den kunstfaglige erfaringen er varierende blant deltakerne, og når deltakerne i tillegg også er såpass tett innpå hverandre til daglig, så stilles det ekstra utfordringer til arbeidslederne. Et prosjekt som dette, i spennet mellom kunst, arbeid og psykisk helsearbeid, befinner seg i et vanskelig landskap som i stor grad berører menneskers verdighet. For at deltakernes engasjement i prosjektet skal fungere konstruktivt for deres helse, er det en forutsetning at de håndteres på en oppbyggelig måte. Det stilles med andre ord store krav til arbeidsledernes evne til å tilpasse sin pedagogiske tilnærming i veiledningssituasjonen til hver enkelt deltaker. Dette er ingen enkel balansering. For noen av deltakerne kan for eksempel en altfor støttende og mild tilbakemelding fra arbeidslederen kunne fremstå fornærmende da de kan oppleve at de ikke blir tatt alvorlig nok som kunstnere. I motsatt fall kan en direkte kunstfaglig tilbakemelding oppleves som en altfor krass respons som kan bidra til å frata selvtillit. Balanseringen mellom det syke og det friske i veiledningssituasjonen er med andre ord kanskje noe av det mest utfordrende ved dette pilotprosjektet. Som nevnt før, er det derfor viktig at man får klarlagt profilen stedet skal ha og diskutere dette opp i forhold til opptakskriteriene. «Fokus på det friske» kan lett bli et fromt slagord som ikke følges opp i praksis, og praksisen avhenger både av hvilken identitet ledelsen gir prosjektet og hvilken identitet prosjektet får gjennom deltakerne. I den grad ledelsen kan tilrettelegge for mulige bedringer i denne sammenheng, kan det altså være å diskutere utvalgs-kriteriene slik at man har det klart for seg hva slags type deltakere man vil ha. Instruksjoner til arbeidslederne må så tilpasses og utarbeides i forhold til dette.

En av dem sier for eksempel:

Det jeg synes er så flott med dette prosjektet er at man kan vandre mellom ulike kunstformer og så få veiledning innen de ulike formene. Jorunn (en av arbeidslederne) er veldig god til å se folk, hva man trenger av puff i forhold til hva man kan klare og også hva man kunstnerisk kan utvikle seg selv i forhold til. Det er veldig positivt. Man kan for eksempel komme en dag og mangle litt motivasjon. Da er hun veldig god til å inspirere.

Det finnes antakeligvis ikke en enkel pedagogisk løsning for hvordan arbeidslederne skal veilede og gi tilbakemeldinger. Det faglige spennet som prosjektet befinner seg i, medfører dessuten svært ambisiøse og delvis motsetningsfulle forventninger til både arbeidslederne og avdelingsleder. En tvetydig profil i prosjektet vil medføre at også ledelsens mandat blir uklart. Hvor mye skal de ta hensyn til psykisk helse ved siden av den kunstfaglige veiledningen? Tvetydigheter i ledernes mandatet kan føre til at spørsmål knyttet til strukturelle forhold, slik som stillingsinnhold og kompetanse, i stedet blir til et spørsmål om personlig egnethet. En større klarhet for mandatet i stillingene, der også prosjektets målsetninger må være del av den innføring nye tilsette får utover deres faglige kompetanse, kan sannsynligvis forenkle den utfordring det nå er å inneha disse stillingene. I den grad deltakerne foreslår endringer i forhold til dagens

situasjon, er det at man også en gang i blant kunne fått inn annen kunstfaglig ekspertise (utover keramikk) gjennom for eksempel enkeltvisse invitasjoner av kunstnere.

Oppsummerende betraktninger fra brukerundersøkelsen

Tilbakemeldingene fra deltakerne i forhold til hvorvidt prosjektet er godt for deres helse er helt entydig positiv. Mange av deltakerne føler seg både heldig og takknemlig for å ha blitt med i prosjektet, og de vektlegger også hvor konstruktivt det er at man tilrettelegger en arbeidsplass slik at det er rom for fraværet som sykdommen medfører. Ideen bak prosjektet og effekten av de faste rammene, kunstproduksjonen og deltakelsen i fellesskap, er uten tvil noe som alle deltakerne er svært positive til.

I den grad det er noe å utsette på prosjektet, så er det at det finnes enkelte uklårheter som kan medføre uro. Mange av deltakerne understreker imidlertid at det som er av problemer, ikke må få overdøve deres grunnleggende syn om prosjektets konstruktivitet. Gjennom denne evalueringen er det vårt inntrykk at noe av uroen som har vært, kan håndteres som organisasjonsmessige uklårheter i et prosjekt som er i en begynnerfase. Det er med andre ord strukturelle forhold vi mener kan utbedres og som det kan være viktig å belyse da uklårheter og medfølgende uro også påvirker deltakernes helse negativt. De organisasjonsmessige utfordringene er nettopp knyttet til profilen prosjektet skal ha, både utad og innad.

Flere av deltakerne snakket direkte, eller også indirekte, om prosjektets uklære profil:

Vi ble jo fortalt i starten at fokuset skulle være på kunsten. Selv om det er tilrettelagt arbeid, så var også hensikten å fokusere på kunst som egenutvikling, mer enn at vi skulle tjene penger. Dette er min arbeidsplass og jeg driver med kunst. Det er slik jeg har sett det. Men så har vi en følelse av at det foregår noe over hodet på oss som definerer hva VOX er og dermed også hva vi er. Hvorfor skal jeg oppholde meg et sted der jeg ikke blir behandlet i forhold til mitt arbeide når jeg er frisk? Jeg vil ha fokus på det friske og ikke bli presset inn i en sykdomsforståelse der jeg må passes på av helsepersonell.

Noe lignende uttales også av en annen deltaker:

Jeg opplever det som veldig ubehagelig dersom noen i ledelsen blir for sykdomsorientert. Det har lenge vært en befrielse på Galleri VOX at man har fokusert på våre ressurser, fremfor på sykdom. Jeg føler jeg blir gitt en helt annen verdighet, når det er mine kunstfaglige evner det fokuseres på, fremfor at det vises omsorg for mine eventuelle psykiske problem. Jeg vil faktisk si det så sterkt at den forskjellen kan grense til respektløshet, og det blir da egentlig et helseproblem for meg. Det er veldig viktig at ledelsen håndterer dette riktig. Vi er nok også veldig vare på slike ting.

Nå er VOX på den ene siden et sammensatt prosjekt som forsøker å forene kunst og psykisk helsearbeid gjennom et arbeidsmarkedstiltak. Prosjektet er et arbeidsmarkedstiltak, tilrettelagt gjennom støtteordninger knyttet til NAV og Bergen Kommune, men som arbeidsplass er det tvetydig i form av å være et kunstarbeidssted eller et psykisk helsetiltak. Ut fra målsetningene i prosjektet, metodikken i den helsefaglige begrunnelsen i NAV, samt de tilbakemeldinger deltakerne selv gir gjennom denne brukerundersøkelsen, så er det vår oppfatning at prosjektet og deltakerne vil være

tjent med at stedets *profil* er mer entydig knyttet til kunstproduksjon, enn psykisk helsearbeid. Selv om en psykisk lidelse er del av opptakskravet, og dermed også vesentlig for de økonomiske støtteordningene som ligger til grunn for en slik tilrettelagt arbeidsplass, så synes det fortsatt mulig å gjøre *mer* for at fokuset beholdes på det friske. Man kan i større grad forutsette at deltakerne, når de er og jobber, er friske. Det man tilbyr av støtte på arbeidsplassen vil dermed være av kunstfaglig art, mer enn av helsefaglig art. Flere av deltakerne er opptatt av at de ikke ønsker å bli møtt som «pasienter» eller som «barn». Det synes med andre ord som at en tvetydighet ved prosjektets profil er knyttet til dette spennet mellom psykisk helse og kunst, som igjen medfører en tvetydighet i identiteten deltakerne får mellom «kunstarbeidstaker» og «pasient». Graden av selvstendighet er forskjellig i disse to formene for identitet og dermed berører det også den enkeltes verdighet.

Stedets profil har videre også sammenheng med identiteten de administrativt ansatte gis, det vil si om de anses å være kunstfaglige rådgivere og administrasjon, eller om de er helsepersonell. Ettersom det er en helt annen form for verdighet knyttet til identiteten «kunstarbeider» enn «pasient», kan man også anta at deltakernes helse vil være avhengig av den identitet både prosjektet, de ansatte og deltakerne gis. Flere av deltakerne vektlegger at det nettopp er fokuset på det friske, det å oppleve å tilhøre en arbeidsplass, produksjon av kunst som deretter selges, kunstfaglig utvikling etc. som nettopp er de helsebringende aspektene ved prosjektet. Derfor er det også viktig at ledelsen fremhever disse verdiene i målsetningen fremfor de mer helsefaglige aspektene. Elementer i organiseringen som er knyttet til identiteten i spennet mellom psykisk helse og kunst, synes essensielt i så henseende. Dette berører alt fra opptakskravene, utdanningsbakgrunn til de administrativt ansatte, selve organiseringen i det daglige mellom administrasjon og deltakere, og generelt holdninger fra de ansatte og ledelsen i forhold til hvordan man ser på deltakerne. Den innovative metodikken som dette prosjektet har grunnlag i, helseeffekten i å fokus på det friske gjennom arbeid, er et etos som må gjenspeiles i ledelsens holdninger overfor deltakerne.

Fra et organisasjonsfaglig ståsted, er vårt inntrykk gjennom denne evalueringen, at prosjektets profil må stadig reindyrkes i forhold til målsetningen for at ikke prosjektet. Alternativet er at prosjektet kan få en uklar profil som kan slå uheldig ut i forhold til ulike deltakere. I forhold til målsetningene i prosjektet, synes det fortsatt å være et potensial i å reindyrke prosjektet som et kunstfaglig arbeidssted der fokuset holdes på det friske og der man ikke bringer inn det helsefaglige tankegodset på selve arbeidsplassen. Det helsefaglige ligger allerede i selve den økonomiske tilretteleggingen av driften og i den forstand at deltakerne ikke arbeider 100 % og tillates fravær også utover sin fastsatte arbeidstid. Utover dette synes det viktig for et flertall av deltakerne, og som i tillegg uttrykkes særlig sterkt av enkelte, at det ikke tas mer hensyn til sykdom enn nødvendig, da det snarere synes å kunne bidra til å underminere de oppbyggelige helseaspektene. Dette er jo nettopp både det helsefaglige og kunstneriske potensialet i prosjektet og dessuten hva som er presentert som prosjektets målsetning.

Organisering

Tema som har blitt belyst i brukerundersøkelsen har på den ene side vært knyttet til deltakernes opplevelse av egen utvikling og trivsel. På den andre side har informantintervjuene også omhandlet spørsmål som i større grad knytter seg til selve organiseringen. I denne delen som følger, er det de mer fysiske forhold i prosjektet og aspekt knyttet til tiltaksarrangørens som vil bli diskutert.

Lokaler

Ved siden av den organisasjonsmessige tilretteleggingen, er også de fysiske forholdene relevant for profilen prosjektet får. Lokalenes egnethet er noe både deltakerne og de administrativt ansatte er opptatt av og her er det ulike hensyn å ta som ikke bare er enkelt å forene. Det kan være relevant å skille mellom tre ulike hensyn når det gjelder lokaler:

1. Tilrettelegging av prosjektet i forhold til omgivelser
2. Tilrettelegging inne i verkstedet i forhold til kunstproduksjon
3. Tilrettelegging i forhold til sosiale forhold

Når det gjelder den fysiske tilretteleggingen i forhold til omgivelsene, så synes beliggenhet i bykjernen å ha vært et viktig hensyn ved etableringen av VOX. Først og fremst med tanke på galleriet, synes det viktig både for deltakerne og prosjektledelse at beliggenhet sentralt i byen en forutsetning for besøk i galleriet og for å oppnå eventuelle salg av kunsten. Ut fra slike hensyn er det også vektlagt at det er gunstig å ha verkstedet i nærheten av galleriet.

Lokalene i Østre Skostredet medfører imidlertid plassproblemer, som skaper andre utfordringer både i forhold til kunstproduksjon og det sosiale. Det har av denne grunn vært diskutert om prosjektet skal flyttes til Fretex' lokaler på Midtun hvor det vil være bedre plass. Deltakerne vi har snakket med varierer i sitt syn på spørsmålet om flytting til Midtun. Enkelte synes ikke å ha prinsipielle synspunkter i forhold til beliggenhet. Blant disse er det mest et spørsmål om det å komme seg til Midtun som synes relevant. Andre igjen er delvis åpne for flytting, blant annet fordi de vektlegger plassbegrensningene i atelieret. Det er imidlertid flere som har prinsipielle motforestillinger mot flyttingen til Midtun, og anser det som vesentlig i forhold til hvorvidt de vil delta i prosjektet. Argumentene disse fremmer er flere. Et synspunkt er at lokaliseringen utenfor byen er negativt både for galleriet og for selve kunstproduksjonen. Et annet er at Midtun er såpass langt utenfor byen at transporten dit er tungvindt og stressende. Et tredje synspunkt er knyttet til aspektene som er diskutert tidligere, det vil si at prosjektet får en endret profil dersom det blir lagt til Fretex' lokale på Midtun.

Slik formuleres noen av disse argumentene:

Jeg liker at vi er i byen. Jeg føler at jeg blir mye mer en del av samfunnet her i byen. Jeg skulle gjerne hatt et større lokale, sånn at vi kunne laget også større bilder, men jeg ofrer gjerne det for å kunne være i byen.

Det er viktig at verkstedet er i nærheten av galleriet og et galleri må jo være midt i byen. For mitt vedkommende så spiller det ikke så stor rolle hvor god plass det er i atelieret.

Det er jo liten plass i atelieret. Det er jo en kjensgjerning. Min kunstform gjør at jeg gjerne skulle hatt litt mer plass enn hva man nå har til rådighet. Det blir veldig trangt. Men sånn er det jo for oss alle.

Plassmangelen i selve verkstedet begrunnes først og fremst i forhold til kunstproduksjonen. De av deltakerne som driver med maling påpeker at plassmangel gjør at man ikke kan produsere større bilder. De som driver med tekstil, anser det som vanskelig å jobbe på de få kvadratmeterne dersom det er flere tilstedet samtidig. På tross av dette synes det derimot foreløpig som at man foretrekker plassmangelen i Østre Skostredet, fremfor å flytte til Midtun.

Det tredje aspektet knyttet til den fysiske tilretteleggingen berører sosiale forhold. Både deltakerne, men kanskje mest de ansatte i arbeidsledelsen, er opptatt av utfordringen ved sosiale forhold som blir skapt av plassmangel. Deltakerne synes ikke å anse plassmangelen som en miljøforverrende faktor. Man kunne kanskje forestille seg at lite plass medførte friksjon mellom deltakerne, men det er ingen som har rapportert om det i intervjuene. Et synspunkt deltakerne har er derimot muligheten for å ha et avgrenset pauserom. Muligheten for å kunne trekke seg litt tilbake er også et ønske fremmet av de ansatte i arbeidsledelsen. For de sistnevnte, som oppholder seg på arbeidet både lengre og flere dager i uken, er behovet for å kunne trekke seg tilbake er uttalt ønske. Av denne grunn synes det som et sterkere ønske blant de ansatte i arbeidsledelsen å flytte til Midtun, enn for deltakerne som kun oppholder seg der tre dager i uken. Det kan være viktig å diskutere spørsmålet om lokalene grundig blant deltakerne og de ansatte. Dersom den fysiske tilretteleggingen først og fremst skaper utfordringer for arbeidsledelsen, så kan det også tenkes at dette har innvirkning på samarbeid og de sosiale forholdene på arbeidsplassen. Det er viktig at ikke bare deltakernes arbeidsforhold tas hensyn til, men også de som skal organisere og tilrettelegge for driften. Misnøye i ledelsen vil raskt kunne prege stemningen for øvrig i verkstedet. Kanskje det er mulig å drøfte også andre alternativer, enn de to som nå foreligger, det vil si enten små lokaler i byen eller store lokaler på Midtun? Finnes det for eksempel alternativer knyttet til 1. etasje, eller andre deler av huset i Østre Skostredet?

Fretex som tiltaksarrangør

Det var Fretex som ble tildelt oppdraget om å drifte VOX gjennom en anbudskonkurranse høsten 2004. Bakgrunnen for dette, valget og styrken i tilbudet fra Fretex, synes flere: Fretex er en omfattende og robust organisasjon som har lang erfaring med attføringsarbeid. Med tanke på kunstproduksjon er Fretex' virksomhet med resirkulering en ressurs som det er både kan være naturlig og konstruktivt å knytte et prosjekt som VOX til. Som prosjekt er dessuten VOX en nyetablering, både som ide og organisasjon, slik at koblingen til en stor og etablert organisasjon kan medføre større grad av stabilitet.

Koblingen til Fretex gjør imidlertid at VOX blir underlagt et allerede godt etablert system med sine rutiner og tenkemåter. På den ene siden er dette del av stabiliteten og

profesjonaliteten som blir tilført driften av et pilotprosjekt. På den andre side medfører det at VOX mister noe av sin autonomi. Det blir ikke da utelukkende et selvstendig og innovativt prosjekt definert ut fra egne målsetninger og ut fra koblingen til NAV. Gjennom Fretex blir prosjektet en del av et etablert system som også bidrar til å gi det en profil.

Ut fra de ulike aspektene som allerede er blitt diskutert i denne rapporten, så synes prosjektets profil å være sentralt for flere av deltakerne. Det vil si at deltakerne ikke først og fremst er opptatt av de økonomiske betingelsene for driften av Galleri VOX og fellesatelieret og heller ikke organisasjonsmessige spørsmål knyttet til driften. Deltakerne er først og fremst spurt om å gi sin subjektive opplevelse av å delta i prosjektet, og dessuten å gi noen tanker om blant annet Fretex som tiltaksarrangør. Med tanke på spennet i prosjektet knyttet til særlig koblingen av kunst og psykisk helse, er flere av deltakerne opptatt av hva slags profil VOX får gjennom koblingen til Fretex. Noen av deltakerne har sterke og prinsipielle meninger om dette og andre hadde få eller ingen meninger. Det var også enkelte som ikke ønsket å uttale seg om spørsmålet.

Svarene fordelte seg mer eller mindre som dette:

Nei, jeg har ingen tanker om organiseringen. Jeg synes det er fint som det er nå. Det som er viktigst for meg er at det er en person i atelieret som har greie på kunst. Det er viktigst for meg.

Jeg tror mange har problemer med koblingen til Fretex.

I forsøk på å få de av deltakerne som hadde prinsipielle meninger om koblingen til Fretex om å utdype dette, ble det gjerne snakket om at koblingen til Fretex medførte at VOX ble underlagt en bestemt type organisasjon med tilhørende mentalitet, eller det ble snakket om utdanningsbakgrunn til de ansatte. I denne evalueringen har vi forsøkt å tolke disse tilbakemeldingene ut fra organisasjonsmessige aspekt. Det vil si betydningen av kompetanse, betydningen av en organisasjonskultur, betydningen av en identitet deltakerne gis gjennom en organisasjonsmessig tilknytning etc. I den grad man kan gjøre organisasjonsmessige endringer, må man fokusere på den strukturelle tilretteleggingen. Personlige egenskaper har naturligvis alltid noe å si på en arbeidsplass, men for å kunne etablere en god organisasjon så er det viktig at man lager en organisering som ikke først og fremst gjør seg avhengig av særegne personlighetstyper. Vi har derfor forsøkt å fokusere på de organisasjonsmessige forholdene som har betydning for den profil VOX-prosjektet får.

Deltakerne var som sagt opptatt av utdanningsbakgrunn til de som ble ansatt i prosjektet. I denne evalueringen har vi valgt å tolke interessen for faglig kompetanse som uttrykk for den problematiske i prosjektets tvetydige profil. Det vil si: er det en kunstarbeidsplass eller et oppholdssted for psykisk syke.

Slik formulerer enkelte deltakere dette:

Vi kunne godt hatt en rent administrativt utdannet person her i tillegg til de kunstfaglige veilederne. Men jeg skjønner ikke hvorfor vi må ha en psykiatrisk sykepleier. Jeg trodde at dette prosjektet handlet om å lage en arbeidsplass for å produsere kunst. Den er tilrettelagt i den forstand at alle vet at alle har en psykisk lidelse, men jeg ser ikke at det er behov for at vi blir passet på av helsepersonell.

Når ledelsen mener at vi trenger en sykepleier for å passe på oss, så sier det også noe om deres syn på oss. Vi har behov for kompetanse innen kunst, kunstformidling og administrasjon av et kunstgalleri.

Informantenes fokus på kompetanse og utdannelsesbakgrunn til både arbeidslederne og avdelingslederen, vitner om de store forventningene som blir knyttet til disse stillingene. Som diskutert tidligere, bidrar spennet i prosjektet mellom psykisk helse og kunst, til disse høye forventningene. Dette er også noe som ble uttrykt blant de ansatte i ledelsen. Både arbeidsledere og avdelingsledere var opptatt av de utfordringen som ligger i stillingen, og snakket om balanseringskunsten som kreves både i stillingen og av deltakerne.

Deltakernes fokus på ansettelsesprosesser og ledelsens bakgrunn, kan imidlertid også knyttes til hva de opplevde som en manglende involvering i ansettelsesprosesser. For en liten arbeidsplass som dette, med få ansatte i ledelsen, vil de ansattes kompetanse og bakgrunn kunne få stor betydning for selve prosjektets profil. Når VOX i tillegg er et pilotprosjekt som nettopp befinner seg i en utviklingspross hva angår profil, vil ledelsesprofilen kunne bli av stor betydning for de ansatte. Informantene synes å etterlyse en bedre demokratisk prosess hva angår etableringen av prosjektets profil, og i dette anser de også ansettelsesprosesser som vesentlig. Selv om ansettelsesprosesser kan ses som et ledelsesansvar som først og fremst handler om å tilsette en bestemt kompetanse, kan det i et utprøvende og nyskapende prosjekt som dette være nødvendig å innlemme flere av prosjektets ulike parter. Personene som ansettes, og hvilken kompetanse de representerer, får stor betydning til for prosjektets identitet og som igjen får betydning for identiteten deltakerne får gjennom deltakelsen her. Flere av informantene uttrykker en frustrasjon over å ikke ha blitt innlemmet i denne prosessen, og noen peker også på dette som en form for arroganse som har skapt en avstand mellom ledelse og deltakere. På denne bakgrunn er det derfor svært forskjelligartede synspunkter på Fretex' rolle som tiltaksarrangør:

Det er et problem med assosiasjoner i forhold til Fretex. De gjør jo mye godt for samfunnet og viser omsorg for mange. Men gjennom å bli innlemmet her, så blir også vi blant stakkarene som mottar omsorg. Det er noe annet enn en kunstarbeidsplass.

Jeg liker godt Fretex og synes det er fint å være en del av det. Jeg liker også godt de ansatte fra Fretex.

Jeg tenker på VOX-prosjektet som et NAV-tiltak knyttet til arbeid. Med Fretex blir vi innlemmet i et annet apparat.

En ting er å arbeide på en tilrettelagt arbeidsplass fra Staten, men med Frelsesarmeen blir vi liksom en del av stakkarene som mottar kristen nestekjærlighet.

Svarene fra deltakerne angående dette varierer som sagt mellom det fornøyde, ingen mening og til sterke prinsipielle synspunkter. Selv om ikke de prinsipielle synspunktene er representative for alle deltakerne, er det vårt synspunkt at det kan være verdt å lytte til

disse. Dette er synspunkter som ikke bare kommer fra en enkelt deltaker eller to. Derimot ser vi på disse synspunktene som argumenter og følelser som kan bidra til å belyse noe av det problematiske som ligger i selve struktureringen av prosjektet. Det vil si i den vanskelige håndteringen av spennet mellom særlig kunst og psykisk helse i et arbeidsmarkedstiltak. Deltakerne ønsker et fokus på det friske og en administrativ vektlegging av kunstfaglig kompetanse, både i den håndtverksmessige veiledningen innad og i den administrative profileringen utad. Misnøyen blant enkelte av deltakerne når det gjelder tiltaksarrangøren synes knyttet til at Fretex ikke har inkludert deltakerne tilstrekkelig i viktige beslutninger, ei heller klart å kommunisere hvorfor de har foretatt sine prioriteringer.

«Kunstner» og «pasient»? - Konkluderende betraktninger

Fra passiv mottaker til aktiv produsent

En del av målsetningen i Galleri VOX er å legge til rette for «selvhjelp», bidra til at psykisk syke kommer i en aktiv rolle gjennom arbeid, fremfor å være passive mottakere i enten trygdesystemet eller psykiatrien. Slik vi ser, er selve det produktive i dette prosjektet knyttet til denne overgangen. Det er i stikkordet «fokus på det friske» at prosjektet gir lovnad om å bidra til en selvaktivisering som er oppbyggelig og dessuten bidrar til å gi en helt annen form for verdighet, enn hva den passive mottakerrollen gir. Det består, slik vi ser det, i at dette innovative prosjektet nettopp legger til rette for at personer kan forlate en passiv mottakerrolle for å komme over i en aktiv, produserende og dermed mer selvstendig rolle. Det er også her man synes å begrunne en helsegevinst. Forskjellen mellom disse to rollene kan også tolkes gjennom deltakernes vektlegging av «fokus på det friske» versus «fokus på det syke». Det å motta statlige helse- og trygdeytelser kan i ett perspektiv ses som et gode og er i mange sammenhenger oppbyggelig. En annen side av en slik mottakerrolle er imidlertid at det også kan frarøve verdighet, fordi man blir plassert i en passiv mottakerrolle. Dette er en vanlig problemstilling i ulike deler av velferdsapparatet.⁷ I et samfunn som i stadig større grad tildeler status og verdighet ut fra individuell prestasjon og selvrealisering gjennom arbeid, så blir det å stå utenfor arbeidslivet ikke et entydig gode. Man har ofte lett for å forvente at en mottaker av velferdsytelser utelukkende føler seg heldig og takknemlig.⁸ Slik ser man ofte bort fra de negative aspektene som også kan være del av det å stå i en passiv mottakerrolle.

Enkelte av de prinsipielle synspunktene som fremkommer i denne brukerundersøkelse, og kanskje særlig de som gjelder verdighet, bør av denne grunn kanskje diskuteres særlig grundig. Synspunktene som da fremkommer gjelder ikke først

⁷ For en nærmere problematisering av hvordan man gjennom språket kan definere makt og avmaktsposisjoner, eller asymmetriske subjektsposisjoner gjennom giver- og mottakerroller, se for eksempel Loga, J. (2003): "Godhetsdiskursen" i Berge, Meyer, Trippstad (red.) Maktens tekster. Oslo: Gyldendal.

⁸ Slik man for øvrig også hører at enkelte av deltakerne her gjør.

og fremst enkeltpersoner eller gnisninger mellom personer. I større grad omhandler det en bestemt type identitet som denne organisasjonstilknytningen gir og har et potensial til å gi. I så henseende er det særlig spørsmålet om Fretex disse aspektene sentrerer rundt. Gjennom denne evalueringen anser vi derimot blant annet spørsmålet om Fretex som del av et større spørsmål: nemlig hva slags identitet prosjektet har og skal ha. Hva slags profil ble prosjektet etablert som, hva ble deltakerne introdusert for og hvordan ivaretas denne profilen i den daglige virksomheten. Problemet deltakerne fokuserer på omhandler altså en bestemt type mening som befinner seg i organisasjonsstrukturer og som også bidrar til å definere deltakerne. Dette er aspekter det kan være viktig å diskutere, fordi det omhandler de oppbyggelige aspektene i prosjektet nedfelt i målsetningene, men også spørsmål som direkte berører deltakernes verdighet.

Profil utad

Hvilken profil man gir VOX utad har betydning for både prosjektets identitet og den identitet deltakernes gis gjennom prosjektet. Også når det gjelder dette, kan det være nyttig for prosjektledelsen å diskutere grundig hvor prosjektet skal befinne seg i dette spennet mellom en kunstarbeidsplass og psykiatri. Ønsker man å etablere en kunstarbeidsplass og et galleri som inngår i det øvrige kunstlivet i Bergen? Eller er prosjektet mer å regne som et aktivitetssenter og del av helsesektoren i Bergen? Galleri VOX er jo nettopp begge disse delene, men viktigst i denne sammenheng: hvilken av disse profilene skal prosjektet ha utad?

Når det gjelder målsetningene man hadde i prosjektet i begynnelsen, som for eksempel fokus på det friske gjennom etableringen av en kunstarbeidsplass, så synes det riktig å profilere stedet nettopp som et galleri og en kunstarbeidsplass og ikke som et arbeidstiltak for psykisk syke. Dette er noe deltakerne er svært opptatt av. Flere synes å signalisere at prosjektet ikke er blitt hva det ble presentert som. I forhold til den profilen som ligger i prosjektets målsetning, fremstår det som dobbeltkommunikasjon dersom man likevel fronter prosjektet primært som et tiltak for psykisk syke.

Hvilken leder man setter til å profilere stedet utad får naturligvis stor betydning for prosjektets identitet. Vil man ha en kunstfaglig person som kjenner kunstlivet i Bergen og kan arbeide utad for å profilere VOX og etablere det i samarbeid med andre deler av kunstlivet i Bergen? Eller er lederens viktigste kompetanse knyttet til å kunne vurdere helsen til deltakerne som arbeider i atelieret, og dermed fronte VOX som et vellykket arbeidsmarkedstiltak for psykisk syke? Flere av deltakerne har veldig klare synspunkter når det gjelder dette. De ønsker å etablere et galleri og en kunstarbeidsplass som har en ytre profil som et hvilket som helst annet galleri. Det innovative ved VOX som prosjekt-tid er blant annet at det kombinerer tre ulike felt (kunst, arbeid og psykisk helse). En bakside ved dette kan imidlertid være at prosjektet får en uklar tilhørighet. Det er ingen institusjon som får et sterkt eiendomsforhold til det og slik kan det lett «falle mellom stoler» fremfor at tverrfagligheten fungerer konstruktivt. I en slik situasjon kan det nettopp være svært viktig at prosjektet har en leder som tar seg av promoteringen og kommunikasjonen utad for slik å gi prosjektet en synlig profil.

VOX har underveis blitt et VTA (varig tilrettelagt arbeidsplass) i NAV-systemet. Dette har bidratt til å gi det en mer stabil institusjonell tilhørighet. Det kan være relevant

å spørre seg om VOX som prosjekt-idè dermed har fått en endret profil underveis. Kan for eksempel dette ha bidratt til at ledelsen har endret syn på prosjektet, slik at prosjektet har «falt tilbake» til en vanlig helsefaglig tankegang der man ser på prosjektet som et arbeidstiltak for syke og bare beholder den nye recovery-metodikken og slagordet «fokus på det friske» som et tomt honnørord? Flere av deltakerne snakker om en endret profil av prosjektet underveis. En endring som de bare opplever gjennom holdninger og beslutninger «som tas over hodet» deres. Dersom det faktisk har vært en endring og prosjektet er glidd mer i retning av å bli forstått som et oppholdssted for syke, kan det være viktig å klargjøre dette overfor deltakerne. Slik det er nå synes det som å være en diskrepans mellom identiteten prosjektet gis gjennom presentasjoner og målsetninger og enkelte element i ledelsens håndteringer. Dersom det derimot ikke har vært en hensikt å endre profilen bort fra fokus på det friske, er det vår oppfatning at man kan gjøre mer for å etablere stedet som en kunstarbeidsplass.

I form av at prosjektet har gått fra å være prosjektinitiert gjennom ulike finansieringskilder, til å få en institusjonell tilhørighet i NAV som et VTA, kunne man alternativt tenke seg at «fokus på det friske» kunne blitt styrket. Med denne institusjonelle tilknytningen vil den helsefaglige oppgaven med å «gjøre frisk» bli sekundær i forhold til det å skape en arbeidsplass. For å styrke VOX' profil som en kunstarbeidsplass kan det være nyttig problematisere det helsefaglige aspektet på flere nivå i organisasjonen for om det muligens kunne bli tonet ned:

1. Styrking av prosjektets kunstprofil gjennom ledelsen og sikre at prosjektet har en person til promotere kunstarbeidsplassen utad.
2. Etablere Galleri VOX i sterkere samarbeid og relasjon til kunstlivet for øvrig i Bergen (for eksempel ved bruk av gjestende arbeidsledere).
3. Styrke både Galleriets og kunstnernes kontakt med andre kunstnere i Bergensregionen
4. For i større grad å styrke fokuset på det friske, og deltakernes opplevelse av dette, diskutere nødvendigheten av å ha helsepersonell til stede i atelieret.
5. Galleri VOX er en varig tilrettelagt arbeidsplass, men kan det utover dette likevel driftes i likhet med andre gallerier?
6. Opptakskravene har betydning for hvorvidt prosjektet, både utad og innad, oppleves som en kunstarbeidsplass og i forhold til om man klarer å beholde fokus på det friske.

«Kunstbyen Bergen 2008-2017» er navnet på en av de store satsningene i Hordalandsregionen fra og med dette året. Innen kunstfeltet skal det investeres 70 mill. fra kommunens side for, i følge vedtaket:

«Bergen bystyre fastsetter ambisjonen om at Bergen skal være Nordens mest spennende og nyskapende kulturby i 2017, gjennom å sikre kunstnerisk frihet og uavhengighet, sikre en markant bedring av vilkårene for kunsten og for skapende og utøvende kunstnere og å vektlegge og styrke kunstfeltet som identitetsbygger for en mangfoldig by».⁹

Slik vi ser det gjennom denne evalueringen og brukerundersøkelsen, er det ingen grunn til at man ikke skal klare å etablere VOX som del av kunstlivet i Bergen. Det tas hensyn til deltakerne psykiske helse gjennom redusert arbeidstid. Utover dette er det

⁹ ”Kunstbyen Bergen 2008–2017” Handlingsplan for Bergen Kommune

vanskelig å se at psykisk sykdom skulle utgjøre et betydningsfullt handikap som medfører lavere kvalitet på kunstproduksjonen. For å kunne etablere en seriøs kunstarbeidsplass er det viktig at stedet gis en slik identitet og at deltakerne behandles deretter. Som en nyetablering synes det dessuten å være et stort potensial i å knytte prosjektet i større grad til kunstlivet i regionen. Få eller ingen av deltakerne har gjennom prosjektet blitt involvert i andre deler av kunstlivet i Bergen. Dersom dette er en ambisjon ved prosjektet, så vil en slik kobling avhenge av at kontakt med kunstlivet søkes etablert gjennom ledelsen.

Organisasjonens identitet, også er spørsmål om deltakernes helse?

Det er først og fremst den strukturelle tilretteleggingen i driften av VOX vi har fokusert på i denne evalueringen. Dette er kartlagt med vekt på brukerundersøkelsen der det er deltakernes perspektiv på prosjektet som kommer frem. Det er ikke tvil om at dette prosjektet er en suksess både i deltakernes øyne og sett fra ståstedet til prosjektledelse. Prosjektet er fremtidsrettet og innovativt, og både gjennom deltakernes tilbakemeldinger og ut fra den helsefaglige metodikken som signaliseres gjennom prosjektets målsetning, anses det også å gi gode resultater hva angår arbeidet med psykisk helse. Ønsket med denne evalueringen er blant annet å hente erfaringer som kan gi kunnskap til nytte i etableringen av lignende prosjekter, samt å bidra til å bedre den eksisterende driften av dette prosjektet. Vi har ansett det som viktig å forsøke å belyse årsaker til at det vært en del sykemeldinger i prosjektledelsen og at det har vært en viss uro blant deltakerne. Gjennom evalueringen har vi funnet at begge disse aspektene har årsaker i organisasjonsmessige forhold som først og fremst handler om prosjektets identitet. Det er uklare oppfatninger blant de involverte partene i prosjektet hva slags identitet VOX. Dette har både skapt enkelte sterke reaksjoner blant deltakerne, det har medført en vanskelig arbeidssituasjon for arbeidsledere og avdelingsledere som har hatt uklare forventninger knyttet til sin stilling og det kan ha bidratt til en avstand mellom deltakere og ledelse. Vi anser det derfor som viktig at alle involverte parter blir tatt med i diskusjoner om hva prosjektet er, skal være og i hvilken retning man eventuelt ønsker å endre det. Et nåværende problem synes å være at ulike involverte parter drar prosjektets profil i ulike retninger. Dette kan ha sammenheng med at prosjektet har hatt en uklar institusjonell tilknytning og dermed heller ingen klar «eier». For å styrke prosjektet Det uheldige i dette er ikke bare at produksjonen og driften av prosjektet forverres, men det forårsaker også frustrasjoner som paradoksalt nok i et prosjekt som dette forringer helsen til både deltakere og ansatte i prosjektledelsen.

Det er naturlig at et prosjekt som dette har uklarheter angående identitet i startfasen og at profilen dermed går seg til underveis. Ettersom dette prosjektet også befinner seg i et grenseland mellom ulike felt, det vil si arbeidsinitiering, kunst og psykisk helsearbeid, er det naturlig at det kan ta litt tid før prosjektet stabiliserer seg og får en klar profil. Det at prosjektet er blitt en varig tilrettelagt arbeidsplass og dermed gis en sterkere identitet gjennom NAV, gjør at vi har anbefalt styrking av profilen i retning av en kunstarbeidsplass og en nedtoning av aspektene knyttet til psykisk helsearbeid. Både det institusjonelle eierskapet til prosjektet, samt den utadrettede profileringen gjennom en

synlig leder kan bedres i forhold til en slik klargjøring av profilen. Ved siden av å fremlegge synspunkter fra deltakerne, har vi i denne rapporten forsøkt å beskrive noen av uklarhetene vi mener befinner seg i organiseringen. Forhåpentligvis kan denne rapporten fungere som et utgangspunkt for en bedre dialog mellom ledelse og deltakere, og mellom de ulike instansene som er involvert i dette prosjektet, om prosjektets fremtidig profil. Først og fremst handler det om å enes om hvor tyngdepunktet i dette arbeidsmarkedstiltaket skal ha sin identitet i spennet mellom et tiltak for psykisk helse og en kunstarbeidsplass. Vår oppfatning er at dette har stor betydning får målsetningene i prosjektet om å holde fokus på det friske. Vår konkluderende oppfordring for å bedre dette konstruktive prosjektet kan sies med en av deltakernes ord:

«Jeg har tro på at en dialog mellom oss deltakere, ledelsen som er i atelieret og NAV og Fretex kan bedre organiseringen. Vi har ulikt syn på hva VOX er».

Akryl på lerret av Bente Gullaksen



Kilder

- Björkås, Svein (2002): *Kultur – produksjon, distribusjon og konsum*. Oslo: Høyskoleforlaget.
- Backe, Carl Chr. (2007): «Vi tar utgangspunkt i brukernes sterke sider. Dagsenterforskning resymert og belyst med erfaring fra et kommunalt dagsenter for psykisk helse» i *Tidsskrift for Psykisk helse* vol. 4, nr. 3.
- Gran, Anne-Britt & De Paoli Donatella (2005): *Kunst og kapital. Nye forbindelsen mellom kunst, estetikk og næringsliv*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Gripsrud, Sjøvaag, Voster, Lunde (2006): *Kunstnerisk kapital – en utnyttet ressurs? Et eksplorerende forprosjekt om billedkunstens forhold til omverdenen*. Rapport for Bergen Kommune, 06.04.2006.
- Gjertzen, Ann-Rita (2007): «Arbeid som identitetsskapende prosess under en psykisk krise. Tre historier om arbeid, identitet og verdighet» i *Tidsskrift for Psykisk helse* vol. 4, nr. 3.
- Helle, Asgeir (2007): «Erfaringer med å utvikle nye arbeidsrettede tiltak» i *Tidsskrift for Psykisk helse* vol. 4, nr. 3.
- <http://www.gallo.dk/>
- <http://www.gallerigallo.dk/>
- <http://forlagetgallo.dk/>
- Informasjonsbrosjyre for Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier feb. 2005.
- «Jeg er noen». Film om Galleri VOX, produsert av LaLaFilm for NAV. 2007.
- «Kunstbyen Bergen 2008–2017» – ny handlingsplan for Bergen kommune.
- Loga, Jill (2003): «Gudhetsdiskursen» i Berge, Meyer, Trippestad (red.) *Maktens tekster*. Oslo: Gyldendal.
- Møller, G. (2005): *Hvordan fungerer tiltaksapparatet for yrkesbømmede med psykiske lidelser?* Arbeidsrapport 6/2005. Bø: Telemarksforskning.
- Nilsen, Harald H. (2007): «Når den gode hjelp ikke hjelper. En refleksjon over metodikk og praksis i arbeid med bistand» i *Tidsskrift for psykisk helse* vol4, nr. 3.
- Rutinebeskrivelse Galleri VOX/Vågsbunnen fellesatelier, revidert okt. 2007. Fretex Vest-Norge AS.
- Tollersrud, Kari (2006): «Vokser med kunst». Reportasje om Galleri VOX i *MEMU* Nr. 1/2006. Internmagasin for NAV.
- Topor, A. (2006): *Hva hjelper? Veier til bedring fra alvorlige lidelser*. Oslo: kommuneforlaget.
- Ulltang, Åse Berit. *Evaluering av prosjektperiode 01.10.04–28.02.07*. Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier. 2007 (upublisert notat).
- Ulltang, Åse Berit. Foredrag på Arbeidsmiljøkonferansen i Ulvik 10.–11. okt. 2006.
- Waksvik, Guro. «Kreativ nytenkning i Bergen». Reportasje om Galleri VOX i *Respekt*, utg. 2, 2006.
- Årsrapport* for prosjektet «Vilje viser vei». NAV, 2006.

NOTATSERIE ROKKANSENTERET (ISSN 1503-0946)

Notatene kan bestilles fra Rokkansenteret, tlf. 55 58 97 10,

e-post: post@rokkan.uib.no, www.rokkansenteret.uib.no

2008

- 1-2008** *Christensen and Per Læg Reid:* «Living in the past? – tenure and attitudes in the central civil service». January 2008.
- 2-2008** *Jan-Kåre Breivik og Bodil Ravneberg:* Rom for refleksjon. Kirkens Bymisjon og oppfølging av bostedsløse. April 2008.
- 3-2008** *Hans-Erik Ringkjøb og Jacob Aars:* Får vi også vere med? Om kvinner i norsk lokalpolitikk. Mai 2008.
- 4-2008** *Anne Lise Fimreite og Per Læg Reid:* Byråkrati og partnerskap hånd i hånd? Om samordningsutfordringer i NAV. Mai 2008.
- 5-2008** *Ole Johnny Olsen:* Institusjonelle endringsprosesser i norsk fag- og yrkesutdanning. Fornyelse eller gradvis omdannelse? Mai 2008.
- 6-2008** *Anne Lise Fimreite and Per Læg Reid:* Reorganizing the Welfare State Administration. May 2008.
- 7-2008** *Tom Christensen and Per Læg Reid:* Administrative Reforms and Competence in Central Government Organizations. June 2008.
- 8-2008** *Svanaug Fjær:* Nordisk samfunnsvitenskaplig forskning om alkohol og narkotika. Utviklingstrekk og endringer i alliansen mellom kunnskapsproduksjon og politikk. Juni 2008.
- 9-2008** *Jill Loga:* Kunsten å balansere mellom kreativitet og psykisk helsearbeid. Evaluering av Galleri VOX/Vågsbunnen Fellesatelier. Juni 2008.

2007

- 1-2007** *Kari Ludvigsen og Svanaug Fjær:* «Varig bolig framfor hospits». Februar 2007.
- 2-2007** *Kari Ludvigsen og Reidun Faye:* «Botilbud for ressurskrevende brukere innen lokal helsetjeneste i omstilling. Evaluering av prøveprosjektet Bufellesskapet Vik i Jondal kommune». Mai 2007.
- 3-2007** *Tom Christensen and Per Læg Reid:* «NPM and Beyond – Leadership, Culture, and Demography». June 2007.
- 4-2007** *Tord Skogedal Lindén:* «Unearthing a European Union Family Policy. The Impact of Social Protection Policies». August 2007.
- 5-2007** *Tom Christensen and Per Læg Reid:* «The Challenge of Coordination in Central Government Organizations». Oktober 2007.
- 6-2007** *Tom Christensen and Per Læg Reid:* «The Regulatory Orthodoxy in practice» November 2007
- 7-2007** *Hilde Randi Høydal:* «Samordning av samfunnssikkerhet i norsk sentralforvaltning» November 2007
- 8-2007** *Tom Christensen, Anne Lise Fimreite and Per Læg Reid:* «Crisis management – The Case of Internal Security in Norway.» December 2007
- 9-2007** *Torkel Gramm – Haga:* «Myten om et integrert tilsyn; en studie av Mattilsynets etablering og drift» Desember 2007.

2006

- 1-2006** *Martin Byrkjeland:* «Høgare utdanningstilbud på Vestlandet og i Agder-fylka». Mai 2006
- 2-2006** *Svanaug Fjær:* «Dagsverket – lavterskel arbeidstilbud for rusavhengige. Evalueringsrapport». Juni 2006.
- 3-2006** *Birgit Skjelbred-Knudsen Valde:* «Norsk anti-korrupsjonspolitikk – svar på behov eller utløst av en internasjonal trend». Juni 2006.

- 4-2006 *Håkon Høst*: «Kunnskapsstatus vedrørende rekruttering og utdanning til pleie- og omsorgstjenestene i nordiske land». Juni 2006.
- 5-2006 *Ingrid Helgøy, Sturla Herfindal og Torgeir Sveri*: «Undersøkelse av hovedfags- og masterstudenters gjennomføring og vurdering av studiesituasjonen». Juni 2006.
- 6-2006 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «The whole-of-government approach – regulation, performance, and public-sector reform». August 2006.
- 7-2006 *Martin Byrkjeland*: «Kortare arbeidstid – Eit oversyn over diskusjonen om arbeidstidsforkortingar i Noreg 1880–2006». August 2006.
- 8-2006 *Even Nilssen*: «The EU Fight Against Poverty and Social Exclusion. Activation, Targeting and the Sustainability of the Welfare State». November 2006.
- 9-2006 *Merethe Mæland Bertelsen*: «Omorganisering av konkurransetilsynet». November 2006.
- 10-2006 *Rune Ervik*: «European Pension Policy Initiatives and National Reforms: Between Financial Sustainability and Adequacy». December 2006.
- 11-2006 *Kaia Christina I. Graham-Haga*: «Utvikling av forvaltningsrevisjon i Norge». Desember 2006.
- 12-2006 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Modern Regulatory Agencies – Professional and Judicial Objectivity or Increased Complexity in Decision-Making?». December 2006.
- 13-2006 *Per Læg Reid, Paul G. Roness and Kristin Rubecksen*: «Modern Management Tools in Norwegian State Agencies: Regulation Inside Government or Shopping Basket?». December 2006.
- 14-2006 *Tom Christensen, Anne Lise Fimreite and Per Læg Reid*: «Reform of the Employment and Welfare Administrations – the Challenges of Co-ordinating Diverse Public Organisations». December 2006.

2005

- 1-2005 *Ivar A. Lima og Agnete Vabø*: «Instituttstruktur og fakultetsorganisering ved HF-fakultetet, Universitetet i Bergen». Mai 2005.
- 2-2005 *Dag Arne Christensen og Jacob Aars*: «Modalen: Fra off-road til on-line på 25 år». Mai 2005.
- 3-2005 *Nanna Kildal*: «Fra arbeidsbegrepets historie: Aristoteles til Marx». Mai 2005.
- 4-2005 *Per Læg Reid, Paul G. Roness and Kristin Rubecksen*: «Autonomy and Control in the Norwegian Civil Service: Does Agency Form Matter?». September 2005.
- 5-2005 *Per Læg Reid, Paul G. Roness and Kristin Rubecksen*: «Regulating Regulatory Organizations: Controlling Norwegian Civil Service Organizations». September 2005.
- 6-2005 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Regulatory Reforms and Agencification». November 2005.
- 7-2005 *Anne Lise Fimreite and Per Læg Reid*: «Specialization and Coordination: Implications for Integration and Autonomy in a Multi-Level System. November 2005.
- 8-2005 *Per Læg Reid, Paul G. Roness and Kristin Rubecksen*: «Performance Management in Practice – The Norwegian Way». November 2005.
- 9-2005 *Stig Helleren*: «Omstilling i Arbeidstilsynet: Tilsynsmeldingens konsekvenser for strategi og organisering». November 2005.
- 10-2005 *Per Læg Reid, Runolfur Smari Steinthorsson and Baldur Thorhallsson*: «Europeanization of Nordic Central Governments: Towards a Transnational Regulatory State?». November 2005.
- 11-2005 *Kari Ludvigsen and Kari Tove Elvbakken*: «The Public, the Mother and the Child. Public Health Initiatives Promoting the Strong and Happy Child – Focusing on Food and Mental Health». December 2005.
- 12-2005 *Rune Ervik and Ingrid Helgøy*: «Overcoming the Barriers and Seizing the Opportunities for Active Ageing in Norway: Report from an Expert Panel Meeting». December 2005.
- 13-2005 *Ingrid Helgøy*: «Active Ageing and the Norwegian Health Care System». December 2005.
- 14-2005 *Martin Byrkjeland og Knut Grove*: «Perspektiv på bygdeutvikling». Desember 2005.
- 15-2005 *Haldor Byrkjeflot*: «The Rise of a Healthcare State? Recent Healthcare Reforms in Norway». December 2005.
- 16-2005 *Monica Skjöld Johansen*: «Penga eller livet? Lederutfordringer i det reformerte norske sykehusvesenet». Desember 2005.
- 17-2005 *Kirsti Malterud, Kari Tove Elvbakken og Per Solvang*: «Helsekameratene. Gruppe for flerfaglig forskning om helse og sykdom i kulturelt perspektiv, Universitetet i Bergen 1999–2005». Desember 2005.

2004

- 1-2004 *Dag Olaf Torjesen and Hallgeir Gammelsæter*: «Management Between Autonomy and Transparency in the Enterprise Hospital». January 2004.
- 2-2004 *Haldor Byrkjeflot and Simon Neby*: «The Decentralized Path Challenged? Nordic Health Care Reforms in Comparison». January 2004.
- 3-2004 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «The Fragmented State – the Challenges of Combining Efficiency, Institutional Norms and Democracy». March 2004.
- 4-2004 *Morten Dyrdal*: «Europeisering av tilsynsmyndigheter i Norge og Sverige». Mars 2004.
- 5-2004 *Karsten Vrangbæk and Katarina Østergren*: «The Introduction of Choice in Scandinavian Hospital Systems. Arguments and Policy Processes in the Danish and the Norwegian Case». March 2004.
- 6-2004 *Marit Tjomsland*: «Internationalization at Norwegian Universities and Colleges after the Quality Reform». April 2004. The Globalization Program.
- 7-2004 *Hans-Tore Hansen, Anne Hege Trædal-Henden, Olaf Jürgens and Wolfgang Voges*: «Poverty among Households with Children: A Comparative Study of Lone Parents and Couples with Children in Norway and Germany». April 2004.
- 8-2004 *Renate Storetvedt Lien og Arnhild Taksdal*: «Integrering av kjønnsperspektiv i offentlig tjenesteproduksjon og planlegging». Mai 2004.
- 9-2004 *Ingrid Helgøy og Synnøve Serigstad*: «Tilsyn som styringsform i forholdet mellom staten og kommunene». Mai 2004.
- 10-2004 *Morten Dyrdal*: «Legemiddeltilsyn og europeisering». September 2004.
- 11-2004 *Bodil Ravneberg*: «Økonomiske insentiv i arbeidslinjen, virker det? Evaluering av forsøksordning med kvalifiseringsstønad i 'Prosjektet Amalie' i Åsane». Oktober 2004.
- 12-2004 *Per Læg Reid and Synnøve Serigstad*: «Organizing for Homeland Security: The Case of Norway». November 2004.
- 13-2004 *Ivar Bleiklie*: «Institutional Conditions and the Responsibilities of Universities». November 2004.
- 14-2004 *Lise Hellebø*: «Food Safety at Stake – the Establishment of Food Agencies». November 2004.
- 15-2004 *Katarina Østergren*: «The Institutional Construction of Consumerism. A Study of Implementing Quality Indicators». November 2004.
- 16-2004 *Ingrid Helgøy and Anne Homme*: «Governance in Primary and Lower Secondary Education. Comparing Norway, Sweden and England». November 2004.
- 17-2004 *Tom Christensen, Per Læg Reid and Inger Marie Stigen*: «Performance Management and Public Sector Reform: The Norwegian Hospital Reform». December 2004.
- 18-2004 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Regulatory Agencies – The Challenges of Balancing Agency Autonomy and Political Control». December 2004.
- 19-2004 *Dag Arne Christensen*: «Velferdsstat, rettighetslovgivning og lokalt selvstyre». Desember 2004.
- 20-2004 *Kristin Rubecksen*: «Civil Service Organizations in Norway: Organizational Features and Tasks». December 2004.
- 21-2004 *Kjell Erik Lommerud, Odd Rune Straume and Lars Sørgard*: «National Versus International Mergers in Unionised Oligopoly». December 2004. The Globalization Program.

- 22-2004** *Birte Folgerø Johannessen*: «Ledelse og evidens i det psykiske helsevernet, konsekvenser for kunnskapsforståelse og organisering». Desember 2004.
- 23-2004** *Jacob Aars og Svein Kvalvåg*: «Politiske uttrykksformer i en bykontekst». Desember 2004.
- 24-2004** *Ingrid Helgøy*: «Active Ageing in the Labour Market. Country Report – Norway». December 2004.
- 25-2004** *Torgeir Sveri*: «Strukturer og reformer. En kvalitativ analyse av reformen 'Enhetlig ledelse' sett i lys av sykehusets arbeidsorganisering». Desember 2004.
- 26-2004** *Stig Hellenen*: «Arbeidstilsynets rollekonflikt: Vekslede tilsynsstrategier mellom kontroll og veiledning». Desember 2004.
- 27-2004** *Kjell Erik Lommerud, Frode Meland and Odd Rune Straume*: «Globalisation and Union Opposition to Technological Change». December 2004.
- 28-2004** *Frode Meland*: «A Union Bashing Model of Inflation Targeting». December 2004. The Globalization Program.

2003

- 1-2003** *Tom Christensen og Per Lægveid*: «Politisk styring og privatisering: holdninger i elitene og befolkningen». Mars 2003.
- 2-2003** *Ivar Bleiklie, Per Lægveid and Marjoleine H. Wik*: «Changing Government Control in Norway: High Civil Service, Universities and Prisons». March 2003.
- 3-2003** *Badi H. Baltagi, Espen Bratberg and Tor Helge Holmås*: «A Panel Data Study of Physicians' Labor Supply: The Case of Norway». March 2003. HEB.
- 4-2003** *Kjell Erik Lommerud, Frode Meland and Lars Sørgard*: «Unionised Oligopoly, Trade Liberalisation and Location Choice». March 2003. The Globalization Program.
- 5-2003** *Lise Hellebø*: «Nordic Alcohol Policy and Globalization as a Changing Force». April 2003.
- 6-2003** *Kim Ove Hommen*: «Tilsynsroller i samferdselssektoren». April 2003.
- 7-2003** *Tom Christensen and Per Lægveid*: «Trust in Government – the Significance of Attitudes Towards Democracy, the Public Sector and Public Sector Reforms». April 2003.
- 8-2003** *Rune Ervik*: «Global Normative Standards and National Solutions for Pension Provision: The World Bank, ILO, Norway and South Africa in Comparative Perspective». April 2003. The Globalization Program.
- 9-2003** *Nanna Kildal*: «The Welfare State: Three Normative Tensions». Mai 2003.
- 10-2003** *Simon Neby*: «Politisk styring og institusjonell autonomi – tre illustrasjoner». Mai 2003.
- 11-2003** *Nina Berven*: «Cross National Comparison and National Contexts: Is what we Compare Comparable?». July 2003. The Globalization Program.
- 12-2003** *Hilde Hatleskog Zeiner*: «Kontrollhensyn og kontrollpraksis. En studie av Food and Veterinary Office (FVO)». August 2003.
- 13-2003** *Nanna Kildal*: «Perspectives on Policy Transfer». August 2003.
- 14-2003** *Erik Allardt*: «Two Lectures: Stein Rokkan and the Twentieth Century Social Science». «Den sociala rapporteringens tidstypiska förankring». September 2003.
- 15-2003** *Ilcheong Yi*: «The National Patterns of Unemployment Policies in Two Asian Countries: Malaysia and South Korea». September 2003. The Globalization Program.
- 16-2003** *Dag Arne Christensen*: «Active Ageing: Country Report Norway». November 2003.
- 17-2003** *Kim Ove Hommen*: «Tilsynspolitik i Norge: Utflytting og autonomi». November 2003.
- 18-2003** *Dag Arne Christensen, Rune Ervik and Ingrid Helgøy*: «The Impact of Institutional Legacies on Active Ageing Policies: Norway and UK as Contrasting Cases». December 2003.

- 19-2003 *Ole Frithjof Norheim og Benedicte Carlsen*: «Legens doble rolle som advokat og portvakt i Fastlegeordningen. Evaluering av fastlegeordningen». Desember 2003. HEB
- 20-2003 *Kurt R. Brekke og Odd Rune Straume*: «Pris- og avanseregulering i legemiddelmarkedet. En prinsipiell diskusjon og en vurdering av den norske modellen». Desember 2003. HEB
- 21-2003 *Per Læg Reid, Vidar W. Rolland, Paul G. Roness and John-Erik Ågotnes*: «The Structural Anatomy of the Norwegian State 1947–2003». December 2003.
- 22-2003 *Ivar Bleiklie, Haldor Byrkjeflot and Katarina Östergren*: «Taking Power from Knowledge. A Theoretical Framework for the Study of Two Public Sector Reforms». December 2003. ATM.
- 23-2003 *Per Læg Reid, Ståle Opedal and Inger Marie Stigen*: «The Norwegian Hospital Reform – Balancing Political Control and Enterprise Autonomy». December 2003. ATM.
- 24-2003 *Håkon Høst*: «Kompetansemåling eller voksenutdanning i pleie- og omsorgsfagene? Underveisrapport fra en studie av pleie- og omsorgsutdanningene». Desember 2003.
- 25-2003 *Kjell Erik Lommerud, Odd Rune Straume and Lars Sjørgard*: «Downstream merger with upstream market power». The Globalization Program. December 2003.
- 26-2003 *Ingrid Drexel*: «Two Lectures: The Concept of Competence – an Instrument of Social and Political Change». «Centrally Coordinated Decentralization – No Problem? Lessons from the Italian Case». December 2003.

2002

- 1-2002 *Håkon Høst*: «Lærlingeordning eller skolebasert utdanning i pleie- og omsorgsfagene?». April 2002.
- 2-2002 *Jan-Kåre Breivik, Hilde Haualand and Per Solvang*: «Rome – a Temporary Deaf City! Deaflympics 2001». June 2002.
- 3-2002 *Jan-Kåre Breivik, Hilde Haualand og Per Solvang*: «Roma – en midlertidig döv by! Deaflympics 2001». Juni 2002.
- 4-2002 *Christian Madsen*: «Spiller det noen rolle? – om hverdagen på nye og gamle sykehjem». Juni 2002.
- 5-2002 *Elin Aasmundrud Mathiesen*: «Fritt sykehusvalg. En teoretisk analyse av konkurranse i det norske sykehusmarkedet». Juni 2002. HEB.
- 6-2002 *Tor Helge Holmås*: «Keeping Nurses at Work: A Duration Analysis». June 2002. HEB.
- 7-2002 *Ingvild Halland Ørnsrud*: «Mål- og resultatstyring gjennom statlige budsjettreformer». Juli 2002.
- 8-2002 *Torstein Haaland*: «Tid, situasjonisme og institusjonell utakt i systemer». Juli 2002.
- 9-2002 *Kristin Strømsnes*: «Samspillet mellom frivillig organisering og demokrati: Teoretiske argument og empirisk dokumentasjon». August 2002.
- 10-2002 *Marjoleine Hooijkaas Wik*: «Mangfold eller konformitet? Likheter og forskjeller innenfor og mellom fem statlige tilknytningsformer». August 2002.
- 11-2002 *Knut Helland*: «Den opprinnelige symbiosen mellom fotball og presse». September 2002.
- 12-2002 *Nina Beroven*: «National Politics and Global Ideas? Welfare, Work and Legitimacy in Norway and the United States». September 2002. The Globalization Program.
- 13-2002 *Johannes Hjellbrekke*: «Globalisering som utfordring til samfunnsvitskapane». September 2002. Globaliseringsprogrammet.
- 14-2002 *Atle Møen*: «Den globale produksjonen av symbol og kunnskap. Verdsflukt og verdsherredømme». September 2002. Globaliseringsprogrammet.
- 15-2002 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Complex Patterns of Interaction and Influence Among Political and Administrative Leaders». October 2002.
- 16-2002 *Ivar Bleiklie*: «Hierarchy and Specialization. On Institutional Integration of Higher Education Systems». Oktober 2002.

- 17-002 *Per Læg Reid, Runolfur Smari Steinthorsson and Baldur Thorhallsson*: «Europeanization of Public Administration: Effects of the EU on the Central Administration in the Nordic States». November 2002.
- 18-2002 *Tom Christensen and Per Læg Reid*: «Trust in Government — the Relative Importance of Service Satisfaction, Political Factors and Demography». November 2002.
- 19-2002 *Marit Tjomsland*: «Arbeidsinnvandrings situasjonen i Norge etter 1975». November 2002. Globaliseringsprogrammet.
- 20-2002 *Augustín José Menéndez m.fl.*: «Taxing Europe. The Case for European Taxes in Federal Perspective». December 2002. The Globalization Program.
- 21-2002 *Fredrik Andersson and Kai A. Konrad*: «Globalization and Risky Human Capital Investment». December 2002. The Globalization Program.
- 22-2002 *Fredrik Andersson and Kai A. Konrad*: «Human Capital Investment and Globalization in Extortionary States». December 2002. The Globalization Program.
- 23-2002 *Anne Lise Fimreite, Yngve Flo og Jacob Aars*: «Generalistkommune og oppgavedifferensiering. Tre innlegg». Desember 2002.
- 24-2002 *Knut Grove*: «Frå privat initiativ til kommunalt monopol. Lysverk, sporvegar og renovasjon i Bergen og Oslo 1850–1935». Desember 2002.
- 25-2002 *Knut Grove*: «Mellom 'non-intervention' og 'samfundsvillie'. Statleg og kommunal regulering av økonomisk verksemd i Norge på 1800-talet». Desember 2002.
- 26-2002 *Dag Arne Christensen*: «Hovedtyper av valgordninger. Proporsjonalitet eller politisk styring?». Desember 2002.
- 27-2002 *Jan Erik Askildsen, Badi H. Baltagi and Tor Helge Holmås*: «Will Increased Wages Reduce Shortage of Nurses? A Panel Data Analysis of Nurses' Labour Supply». December 2002. HEB.
- 28-2002 *Sturla Gjesdal, Peder R. Ringdal, Kjell Haug and John Gunnar Mæland*: «Medical Predictors of Disability Pension in Long-Term Sickness Absence. December 2002. HEB.
- 29-2002 *Dag Arne Christensen og Jacob Aars*: «Teknologi og demokrati. Med norske kommuner på nett!». Desember 2002.
- 30-2002 *Jacob Aars*: «Byfolk og politikk. Gjennomgang av data fra en befolkningsundersøkelse i Bergen, Oslo og Tromsø». Desember 2002.
- 31-2002 *Hjørdis Grove*: «Kommunaliseringsprosessen i Århus 1850–1940». Desember 2002.

